ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«Τὰ πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε».

Ἔτος 59ον. ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ, 1923. Ἀριθ. 8.

ΧΡΙΣΤΟΣ Ο ΙΑΤΡΟΣ

«Ἠκολούθησαν αὐτὸν ὄχλοι πολλοὶ καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας (Ματθ. ιβ' 15).

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς παρουσιάζεται εἰς ἡμᾶς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ὑπὸ πολλὰς ἰδιότητας—ὡς Λυτρωτὴς ψυχῶν, ὡς τὸ μέσον τῆς προσεγγίσεως πρὸς τὸν Θεόν, ἤτοι ὡς Ὁδὸς καὶ Θύρα, ὡς Σύμβουλος καὶ Ὁδηγός, ὡς Διδάσκαλος, ὡς Φίλος τρυφερός,— ἀλλ' ἴσως ἐξ ὅλων τῶν ἀπόψεων ὑπὸ τὰς ὁποίας παρουσιάζεται εἰς τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων, ἡ γενικωτέρα εἶναι ἡ τοῦ Ἰατροῦ. Ὁ Χριστὸς θεραπεύων τὰ πλήθη καὶ τὰ ἄτομα ἀπησχόλησε καὶ τὴν ἀνθρωπίνην φαντασίαν, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην τέχνην καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας, πλέον πάσης ἄλλης περὶ Αὐτοῦ ἰδέας.

Ἡ γενικὴ αὕτη περὶ τοῦ Χριστοῦ ἐντύπωσις ἐξηγεῖται εὐκόλως. Εἶναι ἐκείνη, ἥτις πηγάζει ἐκ τῆς κοινοτάτης ἀντιλήψεως τῶν εὐεργετικῶν Του ἔργων ἐπὶ γῆς. Μόνον οἱ ὀλίγοι, οἱ μεμυημένοι ἤδη, οἱ ἐκλεκτοὶ ἠδύναντο νὰ ἀντιληφθοῦν τοῦ ἔργου Του ὡς Λυτρωτοῦ τῶν ψυχῶν, ὡς Μεσίτου μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ὡς Διδασκάλου Θείου. Τὸν Ἰατρόν, ὅστις περιεφέρετο παντοῦ ἰατρεύων πᾶσαν νόσον καὶ ἀσθένειαν, ὅλοι ἠδύναντο νὰ ἐκτιμήσουν καὶ νὰ ἐνθυμηθοῦν μὲ εὐγνωμοσύνην.

Ἐν πρώτοις, ἡ ἔλευσίς Του ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ Θεραπευτοῦ, προεφητεύθη ἐν τῇ Παλαιᾷ Γραφῇ, διετυπώθη δὲ μὲ τοιούτους ὅρους, ὥστε νὰ μὴ ἦναι δυνατὸν νὰ ὑποθέσῃ τις, ὅτι ἡ θεραπευτικὴ ἐκείνη δύναμις ἤθελε περιορισθῆ εἰς τὰς σωματικὰς ἀσθενείας τῶν ἀνθρώπων. Αἱ ῥήσεις «διὰ νὰ ἰατρεύσῃ τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, (Ἡσαΐα ξα'. 1), «Αὐτὸς τῷ ὄντι τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἐβάστασε καὶ τὰς θλίψεις ἡμῶν ἐπεφορτίσθη. . . καὶ διὰ τῶν πληγῶν αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν» (Ἡσαΐα νγ' 4,5), ἐμφαίνουν τὴν ἰδιότητά του ὡς ἰατροῦ οὐ μόνον τοῦ σώματος, ἀλλὰ κυρίως τῆς ψυχῆς.

Τὴν διττὴν ταύτην ἔννοιαν τῆς θεραπευτικῆς ἰδιότητος τοῦ Σωτῆρος ἐπιβεβαιοῖ ἡ χρῆσις ἀδιαφόρως ἢ ἐναλλὰξ τῶν λέξεων, τὰς ὁποίας ὁ Κύριος μεταχειρίζεται ὅταν δηλοῖ εἰς τὸν πάσχοντα ὅτι ἐθεραπεύθη. «Ὕπαγε ἐν εἰρήνῃ», λέγει πρὸς τὴν αἱμορροοῦσαν γυναῖκα «ἡ πίστις σου σὲ *ἔσωσε*». Τὴν λέξιν ταύτην ἀπαντῶμεν καὶ εἰς ἄλλας περιστάσεις ὅπου προφανῶς ἔλαβε χώραν καὶ ἡ σωματικὴ ἐξυγίανσις. Ἐκ τούτου πειθόμεθα ὅτι ἡ ἀποστολὴ τοῦ Χριστοῦ ὡς θεραπευτοῦ δὲν ἀπέβλεπε τὸ σῶμα μόνον, ἀλλ' ὅτι ὁλόκληρος ἡ ὕπαρξις τοῦ ἀτόμου ἐγίνετο τὸ ἀντικείμενον τῆς Θείας ἐκείνης δυνάμεως.

Ἀπαντῶν εἰς τὰ σκώμματα τῶν ἐχθρῶν Του ὅτι ἐσύχναζε τοὺς οἴκους τῶν τελωνῶν καὶ συνανεστρέφετο μετὰ τῶν πορνῶν, διακηρύττει τὴν ἀποστολήν Του ὡς ἰατροῦ ψυχῶν: «Δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην ἰατροῦ οἱ ὑγιαίνοντες, ἀλλ' οἱ πάσχοντες»—ὡς νὰ ἔλεγεν «Ὅπως τὸ καθῆκον τοῦ ἰατροῦ ὁδηγεῖ τὰ βήματά του εἰς τὰ ῥυπαρότερα καταγώγεια, ὅπου λυμαίνεται ἡ νόσος τοὺς δυστυχεῖς, οὕτω καὶ Ἐγὼ ἔχω καθῆκον νὰ ἀνιχνεύω τὴν θανατηφόρον νόσον τῆς ἁμαρτίας εἰς τὰς ἐσχατιὰς αὐτῆς, ὅπως ἐπιτελέσω τὸ σωτήριόν Μου ἔργον».

Ὡς καλὸς δὲ ἰατρός, ὅστις δὲν ἐπιζητεῖ τὰς ἐπευφημίας τοῦ κοινοῦ, ἄλλοτε μὲν διατάσσει τὸν θεραπευθέντα νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ νὰ μὴ εἴπῃ τι εἴς τινα, ἄλλοτε δέ, βλέπων τὴν ἀνάγκην, ὅπως εἰς τὰς ψυχὰς τῶν παρισταμένων ἐντυπωθῇ ἡ πραγματικότης τῆς γενομένης ψυχικῆς θεραπείας, λέγει εἰς τὸν παραλυτικόν. «Ἵνα γνωρίσητε ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔχει δύναμιν ἐπὶ γῆς νὰ συγχωρῇ ἁμαρτίας, ἔγειραι, ἆρον τὸν κράββατόν σου καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου !».

Ἕκαστον θεραπευτικὸν θαῦμα τοῦ Χριστοῦ ἦτο ἀποτέλεσμα θείας δυνάμεως πρὸς πνευματικοὺς σκοπούς. Δὲν ἦτο **ἀναστολὴ τῶν φυσικῶν νόμων** ὑπ' Ἐκείνου, ὅστις ἵστατο ὑπεράνω ὅλων τῶν νόμων ὡς δημιουργὸς καὶ νομοθέτης. Ἦτο ἐνέργεια ὑπερβαίνουσα τὴν ἀντίληψιν τοῦ πεπερασμένου ἀνθρωπίνου νοός. Οἱ δυσπιστοῦντες εἰς τὸ Εὐαγγέλιον διότι δὲν δύνανται νὰ παραδεχθοῦν τὰ θαύματα τοῦ Χριστοῦ, ἀνωφελῶς ζητοῦν νὰ ἀναλύσουν ταῦτα καὶ νὰ ἀποδώσουν αὐτὰ εἰς τὴν κοῦφον διαστροφὴν φυσικῶν νόμων.

Μία τάσις τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων, ἥτις ἔλαβε διαστάσεις ὠργανωμένης ἐπιστήμης, ἣν «Χριστιανικὴν Ἐπιστήμην» ὠνόμασαν, εἶναι ἡ ἄρνησις τῆς ὑπάρξεως νόσου καὶ νοσημάτων. Τὸ πᾶν, λέγουν, εἶναι ὑποκειμενικόν — ὁ ἄνθρωπος πάσχει διότι νομίζει ὅτι πάσχει. Ἅμα πεισθῇ ὅτι δὲν πάσχει, θὰ εὑρεθῇ ὑγιής.»

Ἀλλὰ σημειωτέον ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν δὲν ἦτο τῆς γνώμης ταύτης. Αὐτὸς ἀνεγνώριζε τὴν ὕπαρξιν τῆς νόσου (ἀποτέλεσμα ἄλλως τε τῆς ἁμαρτίας) καὶ πρὸς ἀνθρώπους πραγματικῶς πάσχοντας ἐξέτεινε τὰς ἀγαθοεργοὺς Του χεῖρας. Δὲν ἐζήτησε νὰ πείσῃ τὸν παράλυτον, τὸν πυρέσσοντα, τὸν τυφλόν, ὅτι ἔπασχον ἐξ ὑποκειμενικῆς αὐθυποβολῆς, ἀλλὰ μὲ λέξεις συμπαθείας καὶ ἐνθαρρύνσεως ἐπετέλει τὴν θεραπείαν των, οὕτως ἐπισφραγίζων διὰ τοῦ θείου του παραδείγματος ὅλας τὰς ἀνθρωπίνους προσπαθείας πρὸς ἀνακούφισιν τῶν πόνων καὶ νόσων.

Ἀλλ' ἐκ τῶν θεραπειῶν τοῦ Χριστοῦ ἐξάγομεν καὶ ἄλλο πόρισμα — τὴν ἀνάγκην παραδοχῆς, συναινέσεως, ἐκ μέρους τοῦ πάσχοντος, ὅπως ἐπιτελεσθῇ τὸ θεῖον ἔργον. «**Θέλεις** νὰ γίνῃς ὑγιής ;» «**Πιστεύεις** ὅτι δύναμαι νὰ σὲ θεραπεύσω ;» «Ἡ **πίστις** σου σὲ ἔσωσεν, ὕπαγε ἐν εἰρήνῃ».

Τὸ πρᾶγμα ἔχει μεγίστην σημασίαν διὰ τοὺς μαστιζομένους ὑπὸ τῆς νόσου τῆς ἁμαρτίας, καὶ τίς δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι δὲν τὴν φέρει ἐντός του ;

Ἡ διάγνωσις τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀλάθητος καὶ διερευνητική· μᾶς τὴν παρέχουν αἱ ἱεραὶ σελίδες τῆς ζωῆς Του. Ἡ ἁμαρτία εἶναι τὸ αἴτιον ὅλων τῶν κακῶν, ὑπὸ τῶν ὁποίων μαστιζόμεθα — τῶν σωματικῶν πολλάκις μὲν σαφῶς καὶ ἀμέσως, ἄλλοτε ὅμως ἐμμέσως ὡς κληροδότημα τῆς ἀρχικῆς παραβάσεως, τῶν δὲ ψυχικῶν εἶναι ἡ μεγάλη, ἡ μόνη αἰτία. Ἡ ἁμαρτία, εἴτε διὰ φανερῶν συμπτωμάτων εὐκόλως διαγιγνώσκεται, εἴτε βαθέως, βαθύτατα ἐμφωλεύουσα εἰς τὴν καρδίαν ὑπολανθάνει, ἀλλ' οὐχ' ἧττον ἐκτελεῖ τὸ φθοροποιόν της ἔργον· εἶναι τὸ μικρόβιον κατὰ τοῦ ὁποίου μία καὶ μόνη ὑπάρχει θεραπεία, ἐκείνη τὴν ὁποίαν παρέχει ὁ Μέγας Ἰατρὸς καὶ μᾶς χορηγεῖ ὑπὸ ἕνα μόνον ὅρον, ἀπαραίτητον, νὰ παραδεχθῶμεν διὰ πίστεως τὴν παντοδύναμόν Του δύναμιν καὶ νὰ ζητήσωμεν τὴν ἀρωγήν Του.

Πόσον λυπηρὰ εἶναι ἡ ἀδιαφορία τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὴν θεραπευτικὴν δύναμιν τοῦ Σωτῆρος, πόσον μάλιστα τρομερὰ ἡ ἀναισθησία αὐτῶν ὡς πρὸς τὴν νόσον, ἥτις τοὺς μαστίζει καὶ τῆς ὁποίας αὐτὴν τὴν ὕπαρξιν δὲν ἀντιλαμβάνονται ! Ἡ ἀδιαφορία καὶ ἡ ἀναισθησία εἶναι τὰ δύο μᾶλλον ἐπίφοβα σημεῖα ἐν τῇ διαδρομῇ τῶν νόσων, πολλάκις προμηνύοντα τὸν θάνατον.

Εἴθε ἕκαστος ἐξ ἡμῶν νὰ στρέψῃ τὸ βλέμμα του εἰς τὰ μύχια τῆς ψυχῆς του, ὅπως ἀντιληφθῇ ὅτι πάσχει ἀνίατον νόσον, σπεύσῃ δὲ νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν ἀρωγὴν Ἐκείνου, ὅστις ἦλθε νὰ θεραπεύσῃ πᾶσαν νόσον καὶ ἀσθένειαν καὶ νὰ σώσῃ αἰωνίως.

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΘΕΟΣ ΑΥΤΟΥ

Ὑπὸ ***Φιλίππου Μαύρου*** **(Philip Mauro).**

(Συνέχεια)

ϛ΄.

Τὸ εὐαγγέλιον τοῦ «Ἐγώ».

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὤθησε τὴν γυναῖκα καί τὸν ἄνδρα εἰς τὴν παρακοὴν ἦτο ὁ πόθος πρὸς αὐτοβελτίωσιν. Ἡ ὑπὸ τοῦ πονηροῦ δοθεῖσα εἰς αὐτοὺς ὑπόσχεσις ἦτο ὅτι θὰ ἐγίνοντο ὡς θεοί.

Στρέφοντες τὸ βλέμμα ἐντὸς ἡμῶν καὶ πέριξ ἡμῶν, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ παρατηρήσωμεν, ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ ὁποῖον ἀκόμη προτείνεται ὡς τὸ μέγα ἐλατήριον διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Τὸ εὐαγγέλιον τοῦ «Ἐγώ», καὶ ἰδιαιτέρως τὸ τῆς ***αὐτοβελτιώσεως***, *μετὰ ζήλου διαδίδεται, οὐχὶ μόνον ὑπὸ τῶν ἡγετῶν τῶν πάγκοσμίων κινήσεων, οἵτινες οὐδεμίαν θρησκείαν ἐπαγγέλλονται, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ «ἐξεχόντων θεολόγων». «Βελτίωσον σεαυτόν, ἀγωνίζου διαρκῶς πρὸς τὰ ἄνω καὶ πρὸς τὰ ἐμπρός, κατάστησον σεαυτὸν μέγαν τινά, ὑψώθητι εἰς τὸ ὕψιστον δυνατὸν σημεῖον, ἀπόκτησον γνώσεις, ἔσο ὡς θεός!» Δὲν εἶναι τοῦτο τὸ περιεχόμενον τῶν παραινέσεων, αἵτινες συνεχῶς ἠχοῦσιν εἰς τὰ ὦτα τῶν ἀνθρώπων;*

Ἡ φιλοσοφία σημειοῖ ὅτι πρᾶξις ἅπαξ πραχθεῖσα δύναται νὰ ***ἐπαναληφθῇ***, *καὶ ὅτι τῆς ἐπαναλήψεως τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ μόρφωσις* ***ἕξεως***. *Ποίαν πειστικωτέραν ἢ μᾶλλον ἱκανοποιητικὴν ἐξήγησιν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τῆς σταθερᾶς ταύτης ἕξεως τοῦ ἀνθρώπου, νὰ διατελῇ προσηλωμένος εἰς τὴν αὐτοβελτίωσιν, παρὰ ταύτην ἣν μᾶς παρέχει ἡ Γραφὴ—ἤτοι, ὅτι ἡ ἕξις αὕτη ἐμορφώθη κατόπιν ἀναριθμήτων ἐπαναλήψεων, ἀνερχομένων εἰς πρᾶξιν πραχθεῖσαν κατὰ τὴν πρώτην ἐκείνην καὶ πλαστικὴν ἐποχὴν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἧς ἡ ἐπίδρασις κατέλαβεν ὅλην τὴν μετὰ ταῦτα ἀνάπτυξίν του;*

Θὲς ἀπέναντι τούτου τὸ ἐξ ἴσου θαυμαστὸν γεγονός, ὅτι ἡ Γραφὴ εἶναι τὸ μόνον βιβλίον, τὸ ὁποῖον ἐξ ὁλοκλήρου ***ἀποκρούει*** *τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο τῆς αὐτοβελτιώσεως, καὶ ἰδοὺ ἔχομεν διδόμενα, ἐξ ὧν νοῦς μὴ βεβλαμμένος ἐκ τῶν συνεπειῶν τῆς ἁμαρτίας δύναται ὁριστικῶς νὰ συμπεράνῃ τὴν Θείαν καταγωγὴν τῆς Γραφῆς. Ἔτι δέ, ἐὰν μὴ θεόπνευστοι συγγραφεῖς ἠδύναντο καθ᾽ ὑπόθεσιν νὰ παραγάγωσι συλλογήν τινα συγγραμμάτων, περιεχόντων μίαν κεντρικὴν διδασκαλίαν τοσοῦτον ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον πρὸς τὰς βαθύτατα ἐρριζωμένας κλίσεις τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, πάλιν θὰ ἀπῃτεῖτο ἡ ἐνέργεια πανισχύρου δυνάμεως, ἵνα δώσῃ εἰς τὴν συλλογὴν ἐκείνην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ὑπερέχουσαν τῆς ἐπιδράσεως ὅλων ὁμοῦ τῶν λοιπῶν βιβλίων!*

Πόθεν λοιπὸν ἐπήγασε τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τοῦ «Ἐγώ», τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται ἐν τοιαύτῃ ἄκρᾳ ἀντιθέσει πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ; Ἡ ὕπαρξις τοῦ εὐαγγελίου τῆς αὐτοβελτιώσεως εἶναι γεγονός, καὶ εἶναι τὸ καθῆκον τῆς φιλο-

σοφίας νὰ δώσῃ τὴν ἐξήγησιν τοῦ πόθεν ἐπήγασεν. Ἀλλὰ πάλιν δὲν εὑρισκόμεθα ἐνώπιον πολλῶν ἐξηγήσεων, οἱαδήποτε τῶν ὁποίων θὰ ἠδύνατο νὰ ἦναι ἀληθής. Ἢ τὸ εὐαγγέλιον ἐκεῖνο ἐλαλήθη πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐν τῷ προσώπῳ τῶν προπατόρων του, ἢ μένομεν ἐν ἀγνοίᾳ περὶ τῆς ἀρχῆς του.

Καὶ δὲν φαίνεται ἡ Θεία καταγωγὴ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ἄκρας ἀντιθέσεώς του πρὸς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ φυσικοῦ ἀνθρώπου; Ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου ἡμῶν εἶναι νὰ **ἀπαρνηθῶμεν** *ἑαυτούς, δηλ. τὸ ἐγὼ (Ματθ. ις' 24, Λουκ. θ' 23), ἀντὶ νὰ ὑψώσωμεν ἢ βελτιώσωμεν ἑαυτούς· εἶναι οὐχὶ νὰ γείνωμεν ὡς θεοί, οὐδὲ κἂν «νὰ γίνωμεν κάτι τι», ἀλλὰ «νὰ γίνωμεν ὡς τὰ μικρὰ παιδία» (Ματθ. ιη' 3). Μᾶς διδάσκει οὐχὶ νὰ ἔχωμεν πεποίθησιν εἰς ἑαυτούς, ἀλλὰ νὰ δυσπιστῶμεν πρὸς ἑαυτοὺς καὶ νὰ ἐλπίζωμεν μόνον ἐπὶ τὸν Θεόν. Κατὰ τὰς ὁδηγίας Αὐτοῦ καλούμεθα οὐχὶ νὰ ἀναπτύξωμεν εἰς τὸ ἔπακρον, ἀλλὰ νὰ νεκρώσωμεν τὰ μέλη ἡμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς (Κολοσσ. γ' 5). Ὁ μάρτυς Αὐτοῦ ὀφείλει νὰ ᾖ πάντοτε πρόθυμος νὰ λέγῃ. «Ἐγὼ πρέπει νὰ ἐλαττώνωμαι» (Ἰω. γ' 30) μέχρις οὗ καὶ ἐκλίπῃ τὸ Ἐγώ, ὁπότε θὰ δύνηται νὰ λέγῃ μετὰ χαρᾶς· «Ζῶ δὲ οὐχὶ πλέον ἐγώ, ἀλλ' ὁ Χριστὸς ζῇ ἐν ἐμοί» (Γαλ. β' 20).*

Ἀκριβῶς ὡς ἐγένετο ἐν τῷ κήπῳ τῆς Ἐδέμ, τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο τῆς αὐτοβελτιώσεως ἐξηκολούθησε κηρυττόμενον καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας, καὶ κηρύττεται σήμερον ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπ' ἀνδρῶν, οἵτινες λέγουσιν ὅτι ὁμιλοῦσιν ὡς ἀπόστολοί Του. Περὶ τούτου ἐγκαίρως προεδηλώθη εἰς ἡμᾶς : «Διότι οἱ τοιοῦτοι εἶναι ψευδάδελφοι, ἐργάται δόλιοι, **μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους Χριστοῦ·** *καὶ οὐδὲν θαυμαστόν, διότι αὐτὸς ὁ Σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός. Δὲν εἶναι λοιπὸν μέγα, ἂν καὶ οἱ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζωνται εἰς διακόνους δικαιοσύνης, τῶν ὁποίων τὸ τέλος θέλει εἶσθαι κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν» (Β' Κορινθ. ια' 13—15).*

Ὁ κόσμος σήμερον κατοικεῖται ὑπὸ ἀνθρώπων, οἵτινες λατρεύουσι τὴν «πρόοδον» καὶ τὸ «πεπρωμένον» τῆς ἀνθρωπότητος· πρόοδον, ἥτις κατορθοῦται, καὶ πεπρωμένον, τὸ ὁποῖον ἐπιτυγχάνεται δι' αὐτῶν ἀκριβῶς τῶν μέσων, τὰ ὁποῖα ὁ Σατανᾶς συνέστησεν εἰς τοὺς προπάτορας ἡμῶν. Ἔτι καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀγωνίζονται νὰ ζῶσι συμφώνως πρὸς τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένοι τῆς τάσεως τοῦ νὰ ἀπονέμωσιν ἔπαινον καὶ δόξαν εἰς τὸν ἄνθρωπον διὰ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ κατορθώματα καὶ διὰ τὴν ὑποτιθεμένην ἐπιτυχίαν, ἥτις συνώδευσε τὰς ὑπὲρ τῆς προόδου προσπαθείας του κατὰ τὴν διεύθυνσιν, ἣν ἐξέλεξεν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος τῇ ὑποκινήσει τοῦ Σατανᾶ.

Ἐνῷ ἐξετάζομεν τὸ περίπλοκον σύστημα τοῦ κόσμου, τὸ ὁποῖον ἠκολούθησεν ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἐπὶ ἓξ χιλιάδας ἐτῶν μετὰ ζήλου ἐπιδιώξεως τοῦ Σατανικοῦ δόγματος τῆς αὐτοβελτιώσεως διὰ μέσου τῆς γνώσεως, εἶναι θαυμαστὸν ὅτι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ὑψοῦται φωνὴ ὑπὲρ τῆς «ἁπλῆς ζωῆς»; Καί, ὡς ἐλέχθη καλῶς, «τί ἄλλο εἶναι ἡ ἁπλῆ ζωὴ εἰ μὴ τὸ ἀκολουθεῖν τὸν **Χριστόν;»** *Ὁ ἀληθὴς ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ὑπῆρξε πάντοτε ὁ ἄνθρωπος τῆς σκηνῆς καὶ τοῦ θυσιαστηρίου. Δὲν ἔχει μέρος*

ἢ ἐνδιαφέρον εἰς τας ποικίλας ὑποθέσεις, ἐνασχολήσεις, συμφέροντα καὶ εὐχαριστήσεις τοῦ κοσμικοῦ συστήματος. Τὸ πολίτευμα αὐτοῦ εἶναι ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπιζητεῖ τὴν πόλιν τὴν ἔχουσαν θεμέλια, τῆς ὁποίας τεχνίτης καὶ δημιουργὸς εἶναι ὁ Θεός. Καὶ ὁ μόνος **τέλειος ἄνθρωπος**, ὅστις ἐπάτησε τὴν γῆν ταύτην εἶναι Εἷς, ὅστις εἰς τὸ κοσμικὸν τοῦτο σύστημα δὲν εἶχε ποῦ νὰ κλίνῃ τὴν κεφαλήν, (Δαν. θ' 26, κατὰ τὴν ἀναθεωρηθεῖσαν ἀγγλικὴν μετάφρασιν). Ἐξ ἄλλου ἠδύνατο νὰ λέγῃ «ἔρχεται **ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου** καὶ δὲν ἔχει **οὐδὲν ἐν ἐμοὶ**» (Ἰω. ιδ' 30). Ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου δὲν εἶχεν οὐδὲν ἐν Αὐτῷ, καὶ Αὐτὸς ἐξεκόπη καὶ δὲν εἶχεν οὐδὲν ἐν τῷ κοσμικῷ συστήματι, τοῦ ὁποίου ἄρχων εἶναι ὁ Σατανᾶς. Ὅσοι εἶναι ἰδικοί Του εἶναι εὐχαριστημένοι νὰ ἦναι ὡς Αὐτὸς ἐν τῷ παρόντι πονηρῷ αἰῶνι, ἐξ οὗ Αὐτὸς ἦλθεν ἵνα τοὺς ἐλευθερώσῃ (Γαλ. α' 4).

(ἀκολουθεῖ) **Ξ. Π. Μ.**

Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ ΑΠΟ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΑΠΟΨΕΩΣ

Β'. Τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια καὶ αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων.

Τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια καὶ αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἀποτελοῦν δύο χωριστὰ τμήματα τῆς ἱστορικῆς ἀπόψεως τῆς Νέας Διαθήκης. Τὸ χρονικὸν ὅμως διάστημα, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνουν, εἶναι περίπου τὸ αὐτὸ — τριάκοντα τρία ἔτη.

Διαφέρουν ὅμως τὰ δύο ταῦτα τμήματα κατὰ τὴν πλοκὴν καὶ διάταξιν τῆς ἐξιστορήσεως τῶν γεγονότων. Τὰ μὲν Εὐαγγέλια παρέχουν τὴν ἱστορίαν ὑπὸ τύπον τεσσάρων παραλλήλων βιογραφιῶν· αἱ Πράξεις ὑπὸ τύπον μιᾶς συνεχοῦς ἀφηγήσεως τῶν γεγονότων.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν Μεσσίαν, τὰ Εὐαγγέλια διηγοῦνται ἐν ἐκτάσει μόνον τὴν παιδικήν του ἡλικίαν· ἀποσιωποῦν τὰ 28 ἔτη τῆς ἀφανοῦς του ἰδιωτικῆς ζωῆς παρὰ τῷ Ἰωσὴφ ἐν Ναζαρέτ, καὶ συγκεντρώνουν πάλιν ὅλην τὴν προσοχήν των εἰς τὸ δημόσιον στάδιον τοῦ Κυρίου, εἰς τὸ πρόσωπόν Του καὶ τὸ κήρυγμά Του. Ἡ ἁπλῆ καὶ ἑνιαία αὕτη συγκέντρωσις, τὴν ὁποίαν παρουσιάζουν καὶ τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια, τὰ διακρίνουν ὄχι μόνον ἀπὸ κάθε ἄλλο ἱστορικὸν σύγγραμμα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ λοιπὰ βιβλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Νομίζει τις ὅτι εἰς πᾶσαν σελίδα ἀπηχοῦν οἱ λόγοι τοῦ Προδρόμου «Ἰδοὺ ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου.»

Ἡ τοιαύτη συγκέντρωσις τῶν Εὐαγγελίων εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διακρίνει αὐτὰ ἀπὸ τὰ ἄλλα ἱστορικὰ βιβλία τῆς Γραφῆς, καθότι δὲν παρουσιάζουν σχέσιν συναφῆ πρὸς τὰ γεγονότα τῆς συγχρόνου ἱστορίας, τὰ ὁποῖα διεδραματίζοντο εἰς τὸ περιβάλλον τῆς κοσμοκρατείρας Ρώμης, ἐνῷ ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ περιωρίσθη εἰς τὴν Παλαιστίνην. Περίπου ὁ μόνος κοσμικὸς ἱστορικὸς συγγραφεύς, πρὸς τὸν ὁποῖον δύναταί τις νὰ ἀντιπαραβάλῃ τὰ Εὐαγγέλια, εἶναι ὁ Ἰώσηπος. Ἀλλ ἐνῷ **σπανίζουν** τὰ σημεῖα τῆς ἀντιπαραβολῆς πρὸς τοὺς κοσμικοὺς ἱστοριογράφους, τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια παρουσιάζουν εἰδικὰ τεκμήρια τῆς γνησιότητος

τῶν ἐν αὐτοῖς ἱστορουμένων, κύριον τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἀπόλυτος σύμπνοια αὐτῶν, καὶ ἡ προσήλωσις αὐτῶν εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν οὐσιωδεστέρων γεγονότων, τὰ ὁποῖα εἰδικώτερον ἀπέβλεπον εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Μεσσίου. Ἄλλη δὲ βαρυσήμαντος ἀπόδειξις τῆς οὐσιαστικῆς ἀληθείας τῶν ἱστορουμένων ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις εἶναι, ὅτι ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀνταποκρίνεται ἀπολύτως πρὸς τὰς προφητείας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀφ᾿ ἑνὸς καὶ ἀφ᾿ ἑτέρου ἐπιβεβαιοῦται διὰ τῆς μετέπειτα ἱστορίας τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων.

Αἱ διάφοροι ἀποδείξεις τῆς ἱστορικῆς ἀκριβείας τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων καὶ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων δύνανται νὰ ἐξετασθοῦν ὑπὸ τὰ κεφάλαια Χρόνος, Τόπος, Πρόσωπα, φαινομενικαὶ ἀλλ᾿ ὄχι ἀσυμβίβαστοι Ἀσυμφωνίαι, ὡς καὶ αἱ ἐπιβεβαιώσεις ὑπὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τῆς μεταγενεστέρας ἱστορίας τῆς Πρώτης Ἐκκλησίας.

*1. **Ὁ χρόνος**, εἰς τὸν ὁποῖον ἀναφέρονται τὰ Εὐαγγέλια, εἶναι ἀρκούντως ἤδη ἐξηκριβωμένος· μία διαφορὰ τεσσάρων τὸ πολὺ ἐτῶν δυνατὸν νὰ εἰσχωρῇ εἰς τοὺς ὑπολογισμούς, καὶ τοῦτο διότι δὲν σώζονται πρὸς ἀντιπαραβολὴν συγγράμματα ἄλλου κοσμικοῦ ἱστοριογράφου εἰμὴ μόνον τοῦ Ἰωσήπου, τούτου δὲ χωρία τινὰ φαίνονται κάπως ἀσύμφωνα ἀναμεταξύ των, ὡς λ. χ. τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν θάνατον τοῦ Ἡρώδου, ἐκ τοῦ ὁποίου ὑπολογίζεται ἡ γέννησις τοῦ Κυρίου.*

Αἱ χρονολογικαὶ σημειώσεις, τὰς ὁποίας εὑρίσκομεν διεσπαρμένας ἀνὰ τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια, φέρουν χαρακτῆρα ἐμμέσου γνησιότητος· τὸ δὲ ὅτι συμφωνοῦν οὐσιαστικῶς, μὲ ἐλαχίστας μόνον παραλλαγάς, εἶναι μία διαπρύσιος ἀπόδειξις τῆς κοινῆς των ἀληθείας. Ἂς ἴδωμεν τινὰς ἐξ αὐτῶν. Ὁ Ματθαῖος τὴν γέννησιν τοῦ Κυρίου καὶ τὴν φυγὴν εἰς Αἴγυπτον ἀνάγει εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Ἡρώδου καὶ τὴν ἐπιστροφὴν ἐξ Αἰγύπτου εἰς τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Ἀρχελάου. Ὁ Λουκᾶς παρεμβάλλει ἓξ μῆνας μεταξὺ τῆς γεννήσεως τοῦ Κυρίου καὶ τῆς τοῦ Προδρόμου, ἀνάγει τὸν Εὐαγγελισμὸν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Ἡρώδου καὶ τὴν Γέννησιν εἰς τὴν οἰκουμενικὴν ἀπογραφήν, ἥτις ἐνηργήθη ἢ ὑπ᾿ αὐτοῦ τοῦ Κυρηνίου, ἢ πρὶν ἀναλάβῃ οὗτος τὴν διοίκησιν τῆς Παλαιστίνης. Ἀνάγει τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰωάννου εἰς τὸ δέκατον πέμπτον ἔτος τοῦ Τιβερίου, ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Πιλάτου, δίδει νὰ ἐννοήσωμεν τὴν ἡλικίαν τοῦ Κυρίου κατὰ τὴν βάπτισίν Του ὡς περίπου 30 ἐτῶν, ἀναφέρει ἓν Πάσχα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ δημοσίου σταδίου Αὐτοῦ ἢν διὰ παραβολῆς, ἐμμέσως, ὑποδεικνύει ὡς τριετῆ. Ὁ Ἰωάννης παριστᾷ τὴν δημοσίαν ἐμφάνισιν τοῦ Κυρίου ἀμέσως μετὰ τὴν βάπτισίν Του, ὅτε συνέπιπτε Πάσχα τελούμενον τεσσαράκοντα ἓξ ἔτη μετὰ τὴν θεμελίωσιν τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἡρώδου. Ἀναφέρει δεύτερον Πάσχα πλησιάζον, ὅτε ὁ Κύριος ἐθεράπευσε τὸν παράλυτον παρὰ τὴν Βηθεσδᾶ, καὶ τρίτον Πάσχα συμπίπτον περίπου μὲ τὸν χρόνον τοῦ θαύματος τῶν πεντακισχιλίων· καθορίζει δὲ ἐμφανίσεις τοῦ Κυρίου εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς Σκηνοπηγίας καὶ τοῦ Καθαρισμοῦ, κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς ζωῆς Αὐτοῦ. Μόνον ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον Πάσχα, εἰς τὸ ὁποῖον ἔλαβε μέρος ὁ Κύριος πρὸ τοῦ θανάτου του, φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ὅτι διαφωνεῖ ὁ Ἰωάννης ἀπὸ τοὺς ἄλλους

τρεῖς Εὐαγγελιστάς, καθορίζων αὐτὸ μίαν ἡμέραν ἀργότερον, ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος, ἡ λύσις δὲ τῆς ἀσυμφωνίας ταύτης ἀπησχόλησε τοὺς ἑρμηνευτὰς καὶ διῄρεσε τὰς γνώμας των ἀπὸ τῶν πρώτων αἰώνων.

Ἐὰν ὅμως λάβωμεν ὑπ᾿ ὄψιν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰωσήπου περὶ τῆς διαρκείας τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρώδου, ἣν ἐπιβεβαιοῦν τὰ νομίσματα Ἡρώδου τοῦ Ἀντύπα, καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Δίωνος Κασσίου ἀφήγησις τῆς ἐξορίας τοῦ Ἀρχελάου, ἐὰν προσέτι παραδεχθῶμεν κατὰ τὸν Ἰώσηπον τὸ 46ον ἔτος ἀπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου ἀνοικοδομήσεως τοῦ Ναοῦ ὡς συμπίπτον μὲ τὸ πρῶτον Πάσχα τῆς δημοσίας ἐμφανίσεως τοῦ Κυρίου, παραδεχθῶμεν δὲ ἐπίσης μετὰ τοῦ Ματθαίου ὅτι ἡ γέννησις τοῦ Κυρίου συνέβη περίπου ἓν ἔτος πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἡρώδου, καὶ ὅτι ὁ Κύριος ἐβαπτίσθη περίπου τριακονταετής, εἶχε δηλαδὴ συμπληρώσει τὴν νενομισμένην ἡλικίαν διὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ ἱερατικοῦ ἐπαγγέλματος, καὶ ὅτι ἡ δημοσία Του ὑπηρεσία διήρκεσε τρία ὅλα ἔτη, ὡς ὑπαινίττεται ἡ παραβολὴ τῆς συκῆς, καὶ ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου μνημονευομένων ἑορτῶν, τέλος δὲ ἂν ἑρμηνεύσωμεν, ὡς εἶναι λογικὸν καὶ δυνατόν, τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου ἀναφερόμενα ἐν σχέσει πρὸς τὸ τελευταῖον Πάσχα, συμφώνως πρὸς τὰς ἡνωμένας μαρτυρίας τῶν τριῶν πρώτων Εὐαγγελίων, θὰ ἴδωμεν, ὅτι ὅλαι αἱ χρονολογικαὶ αὗται σημειώσεις, αἱ τόσον ποικῖλαι, τόσον ἀνεξάρτητοι ἀλλήλων καὶ τόσον ἔμμεσοι, συμφωνοῦν τελείως καὶ ἀναμεταξύ των καὶ μὲ τὴν ὑπολογιζομένην φάσιν τῆς σελήνης κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Πάσχα, ὅλα δὲ ταῦτα ἀποτελοῦν ἀκαταμάχητον ἀπόδειξιν τῆς πραγματικότητος τῶν γεγονότων καὶ τῆς ἱστορικῆς ἀκριβείας τῶν ἐξιστορουμένων.

*2. **Οἱ τόποι,** οἵτινες ὀνομάζονται εἰς τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια, εἶναι περίπου πεντήκοντα τὸν ἀριθμόν,—κατὰ τὸ ἥμισυ ὀλιγώτεροι ἢ ὅσοι ἀναφέρονται εἰς τὰς Πράξεις. Συμπεριλαμβάνονται δὲ μεταξὺ αὐτῶν ἡ ἐπαρχία τῆς Συρίας, αἱ τετραρχίαι τῆς Ἰουδαίας, τῆς Σαμαρείας, τῆς Γαλιλαίας, τῆς Ἰτουραίας, τῆς Τραχωνίτιδος, τῆς Ἀβιληνῆς, αἱ περιφέρειαι τῆς Περαίας, τῆς Τύρου καὶ Σιδῶνος, τῆς Γεννησαρέτ, τῆς Δαλμανουθὰ καὶ Δεκαπόλεως, καὶ ἡ χώρα τῶν Γαδάρων. Ἐκτὸς τούτων ἀναφέρονται καὶ ἄλλα μέρη καὶ πόλεις, ἄλλαι μὲν μὲ τὰ ὀνόματα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἄλλαι μὲ Συριακὰς ὀνομασίας καὶ ἄλλαι μὲ τὰ Ἑλληνικά των ὀνόματα—ὡς ἡ Βηθλεέμ, ἡ Βηθαβαρά, ἡ Βηθανία, ἡ Βηθφαγῆ, ἡ Βηθσαϊδᾶ, ἡ Χοραζῆν, ἡ Καπερναούμ, ἡ Κανᾶ, ἡ Ναζαρέτ, ἡ Ἰεριχώ, ἡ Ἱερουσαλήμ, ἡ Σιγὼρ τῆς Σαμαρείας καὶ ἡ Ἐφραῒμ παρὰ τὰ σύνορα. Ἡ κοιλὰς τοῦ Αἰνώμ, τὸ Ὄρος Σαλήμ, τὸ χωρίον Ἐμμαούς, τὸ Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, ἡ Ἀριμαθαία, ἡ Τιβεριὰς λίμνη, ἡ Καισάρεια τῶν Φιλίππων, ἡ Λιθόστρωτος Γαββαθᾶ, ὁ Γολγοθᾶς, ὁ Κῆπος τῆς Γηθσεμανῆ, ἡ Κολυμβήθρα τοῦ Σιλωάμ, καὶ ὁ Χείμαρρος τῶν Κέδρων. Πάντες οἱ τόποι οὗτοι, τοὺς ὁποίους πλειστάκις ἢ καὶ ἅπαξ μόνον ἀπαντῶμεν εἰς τὰ Εὐαγγέλια, ἐξηρευνήθησαν ὑπὸ νεωτέρων περιηγητῶν, καὶ ἐπεβεβαιώθησαν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Ἡ Βηθανία, ἡ Ναΐν, ἡ πιθανὴ θέσις τῆς Καπερναούμ, ἡ Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, ἡ πολίχνη Σιχάρ, τὸ φρέαρ τοῦ Ἰακὼβ ἐξηκριβώθησαν πέρα πάσης ἀντιλογίας, ἐνῷ ἔτι σπουδαιοτέραν ἐπιβεβαίωσιν τῆς ἀκριβείας τῶν Εὐαγγελίων*

παρέχουν αἱ πρόσφατοι ἀνασκαφαὶ τῆς Παλαιστινείου Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας εἰς διάφορα μέρη τῆς Παλαιστίνης, μὲ εὑρήματα ὑψίστης σημασίας διὰ πάντα μελετητὴν τῆς Γραφῆς.

*3. **Πρόσωπα** ἀναφερόμενα ὀνομαστί, ἐκτὸς τοῦ Κυρίου καὶ τῶν μαθητῶν Ἰου, εἶναι περίπου τριάκοντα, συμπεριλαμβανομένων τῶν δύο αὐτοκρατόρων (τοῦ Αὐγούστου καὶ τοῦ Ἰιβερίου), Ἡρώδου τοῦ Μεγάλου, τοῦ Ἀρχελάου, Ἡρώδου τοῦ Ἀντίπα καὶ τῆς Ἡρωδιάδος, τοῦ Ποντίου Πιλάτου, τοῦ Ἄννα καὶ τοῦ Καϊάφα, τοῦ Κυρηνίου διοικητοῦ τῆς Συρίας, καὶ τῶν τετραρχῶν Φιλίππου καὶ Λυσανίου. Πᾶν ὅ,τι ἀναφέρεται περὶ ὅλων τούτων συμφωνεῖ πλήρως μὲ τὰ διδόμενα τῆς Ρωμαϊκῆς, τῆς Συριακῆς καὶ τῆς Ἰουδαϊκῆς ἱστορίας, εἴς τινα δὲ τούτων ὑπάρχει ἀκριβὴς σύμπτωσις μεταξὺ τῆς κοσμικῆς ἱστορίας καὶ τῶν Εὐαγγελίων.*

*4. **Αἱ φαινομενικαὶ ἀσυμφωνίαι** τῶν Εὐαγγελίων εἶναι διαφορὰ συμβιβάσιμος. Εἶναι οὐσιαστικὴ ἑνότης, μὲ διαφορὰς εἰς τὰ καθέκαστα, τοῦτο δὲ ἐνισχύει μᾶλλον τὸ ἀξιόπιστον τῆς μαρτυρίας των· εἶναι ἰσχυροτάτη ἀπόδειξις ὅτι ἡ μαρτυρία των εἶναι ἀληθής. Αἱ ὁμοιότητες, τὰς ὁποίας παρουσιάζουν τὰ τρία πρῶτα Εὐαγγέλια, κατὰ Ματθαῖον, κατὰ Μάρκον καὶ κατὰ Λουκᾶν, εἶναι τόσον καταφανεῖς, ὥστε ὡδήγησαν πολλοὺς τῶν κριτικῶν εἰς τὸ νὰ ὑποθέσουν ὅτι τὰ τρία ταῦτα Εὐαγγέλια ἦσαν παραλλαγαὶ ἑνὸς πρωτοτύπου κειμένου. Τὸ τέταρτον, τὸ κατὰ Ἰωάννην, φέρει ὅλους τοὺς χαρακτῆρας μεταγενεστέρας καὶ συμπληρωματικῆς ἀφηγήσεως. Ἡ συμφωνία τῶν τριῶν πρώτων Εὐαγγελίων εἶναι, ὡς εἴπομεν, ἀφήγησις τῆς δημοσίας ζωῆς τοῦ Κυρίου· συμφωνοῦν ἀπαρεγκλίτως ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν, διαφέρουν δὲ μόνον ὡς πρὸς τὸν ἰδιάζοντα χαρακτῆρα τῆς ἐκφράσεως τοῦ συγγραφέως, καὶ τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὴν λοιπὴν ὕλην.*

Ὑπάρχουν δύο ἀντίθετοι τρόποι, κατὰ τοὺς ὁποίους δύναται νὰ κατασταθῇ ὕποπτος ἢ καὶ νὰ ἀποδειχθῇ ψευδὴς ἡ μαρτυρία διαφόρων μαρτύρων περὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ γεγονότος. Δυνατὸν ἀφ' ἑνὸς ἡ συμφωνία τῶν μαρτυριῶν των ὡς πρὸς τὰ καθέκαστα ἢ εἰς τὰς ἐκφράσεις, νὰ ἦναι τόσον ἀκριβὴς καὶ τελεία, ὥστε νὰ φαίνεται ἀποτέλεσμα συνεννοήσεως, ἢ ἀφ' ἑτέρου δυνατὸν νὰ ἀντιφάσκουν αἱ μαρτυρίαι αὗται κατὰ τρόπον ὅλως διόλου ἀσυμβίβαστον. Ἐνῷ ὅταν αἱ διάφοροι μαρτυρίαι συμφωνοῦν μὲν εἰς τὰ οὐσιώδη γεγονότα, ἐκτίθενται δὲ ἐλευθέρως καὶ κατὰ τὸ ἰδιάζον ὕφος ἑκάστου, καὶ διαφέρουν μόνον εἰς μικρὰ ὅλως δευτερεύοντα καθέκαστα, φέρουν χαρακτῆρα ἀπολύτου ἀξιοπιστίας.

Ἀκριβῶς τοιοῦτον χαρακτῆρα παρουσιάζουν τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια. Ἡ μεταξὺ αὐτῶν συμφωνία εἶναι πλήρης καὶ σαφὴς εἰς ὅλα τὰ οὐσιώδη σημεῖα· εἰς ὀλίγα χωρία εἶναι ἐπὶ λέξει τελεία, εἰς ἄλλα δὲ χωρία ὑπάρχουν ἀσυμφωνίαι κατὰ πρώτην ὄψιν ἀσυμβίβαστοι, ἀλλ' αὗται ἐναρμονίζονται ὅταν ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν ὅλα τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ὑπεδείξαμεν ἀνωτέρω. Τόσον δὲ εἶναι φανερὰ ἡ ἱστορικὴ ἑνότης τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων, ὥστε πολλοὶ ἐπειράθησαν νὰ τὰ συγχωνεύσουν εἰς μίαν συνεχῆ ἀφήγησιν. Ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους ὅμως αἱ ἀσυμφωνίαι προεκάλεσαν πολλὰς διαφωνίας μεταξὺ τῶν ἐμπειροτάτων ἑρμηνευτῶν, ὡς πρὸς τὸν τρόπον συμβιβασμοῦ

τῶν γεγονότων. Ἐκ παραλλήλου δὲ μὲ τῆς προσπαθείας τούτων, ὑπάρχει ὁλόκληρος σχολὴ κριτικῶν καὶ μελετητῶν τῆς Γραφῆς, οἵτινες παραδέχονται ὅτι ἕκαστον τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων ἔχει ἰδίαν πλοκήν, ὕφος καὶ σκοπόν, ὡς δ᾿ ἐκ τούτου δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς μία μαρτυρία ἀνεξάρτητος καὶ ἀνεπηρέαστος.

Αἱ δύο ρηθεῖσαι γνῶμαι διῄρεσαν τοὺς κριτικούς, ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Περὶ τὸ τέλος τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ὑπερίσχυεν ἡ θεωρία ὅτι τὰ τρία πρῶτα Εὐαγγέλια, τὰ «συνοπτικὰ» λεγόμενα, ἦσαν σύρραμμα ἀποτελούμενον ἐκ πολλῶν ἄλλων μικροτέρων καὶ μηκέτι ὑπαρχόντων κωδίκων. Ἀλλ᾿ ἡ τὸ πολύπλοκον τῆς ὑποθέσεως ταύτης, ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ἀπαιτουμένων προγενεστέρων κωδίκων, ἔκαμαν ὥστε ἡ θεωρία αὕτη ἐναυάγησε τελείως, ἀντ᾿ αὐτῆς δὲ ἐπροτιμήθη ἡ ὑπόθεσις, ὅτι ἡ πηγὴ τῶν Εὐαγγελίων ἦτο ἡ παράδοσις, ἀλλ᾿ ὅτι κατὰ τὰ ἄλλα ἦσαν ὁλοτελῶς ἀνεξάρτητα ἀπ᾿ ἀλλήλων. Ἀλλὰ καὶ ἡ θεωρία αὐτὴ περιβάλλεται μὲ δυσκολίας ὄχι μικροτέρας. Διότι εἶναι φανερόν, ὅτι ὁ συγγραφεὺς τοῦ τετάρτου Εὐαγγελίου πρέπει νὰ ἐγνώριζε καὶ νὰ εἶχεν ἰδεῖ τὰ τρία προγενέστερα, καὶ ὅμως ἡ μεταξύ τούτων καὶ ἐκείνου διαφορὰ εἶναι ἡ μεγίστη πασῶν. Δὲν συντρέχει λοιπὸν τίποτε ἐξ ὅλων τῶν μικρῶν διαφορῶν τῶν ἄλλων εἰς τὸ νὰ ἀποκλείῃ τὴν ἰδέαν ὅτι ἕκαστος τῶν Εὐαγγελιστῶν ἐγνώριζε τὸ ἔργον τῶν προκατόχων του. Ἀλλ᾿ εἴτε οὕτως εἴτε ἄλλως, τὸ μέτρον τῆς μεταξὺ αὐτῶν διαφορᾶς ἀποκλείει τὴν ἰδέαν τῆς συνεργασίας ἢ τῆς ἀντιγραφῆς. Ὁ Μάρκος, ὅστις ἂν αφέρει μόνον δύο-τρία γεγονότα, τὰ ὁποῖα δὲν ἀνευρίσκονται εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, εἶναι τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν ὁ πλουσιώτερος εἰς καθέκαστα. Ὁ Λουκᾶς, ὅστις ἀπὸ τοῦ δ΄ κεφαλαίου μέχρι τοῦ θ΄ κεφαλαίου φαίνεται ὅτι ἀκολουθεῖ ἀκριβῶς τοὺς δύο προηγουμένους, ἀκολουθεῖ ἰδίαν καὶ ὅλως διάφορον ὁδὸν εἰς τὰ ἐννέα ἑπόμενα κεφάλαια, κατὰ τοῦτο ἀποτελῶν ἑνωτικὸν κρῖκον τῆς ἁλύσσεως πρὸς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἐξ ὕλης σχεδὸν νέας καὶ ὅλως διαφόρου. Ἀλλ᾿ αὐτὸ τὸ γεγονός, ὅτι ἐπεκράτησάν ποτε περὶ τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων δύο θεωρίαι τόσον διεστῶσαι, εἶναι ἀφ᾿ ἑαυτοῦ ἀπόδειξις πειστική, ὅτι εὑρισκόμεθα πρὸ τοῦ συνδυασμοῦ τῆς οὐσιαστικῆς συμφωνίας καὶ τῆς μερικῆς διαφωνίας, ἥτις προσδίδει εἰς τὰς μαρτυρίας πλειόνων μαρτύρων τὸν πειστικώτερον χαρακτῆρα ἱστορικῆς ἀξιοπιστίας καὶ ἀληθείας.

Οἱ τέσσαρες μάρτυρες, τοὺς ὁποίους ἤγειρεν ὁ Κύριος πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τῆς ἀληθείας, ὅπως ἡ πίστις τῆς Ἐκκλησίας Του στηριχθῇ εἰς τὰ μεγάλα γεγονότα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου Του, δὲν ἐπιδέχονται συγχώνευσιν εἰς ἕν. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προστεθῶσι τὸ ἓν εἰς τὸ ἄλλο καὶ νὰ ἀποδώσωσι καθαρὰς καὶ εὐκρινεῖς γραμμὰς ἐν συνόλῳ. Ἐνῷ ὅταν συνδυάζωνται ὡς ἀπόψεις ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ληφθεῖσαι ἀπὸ διάφορα σημεῖα, ἡ εἰκών, ἥτις προκύπτει, εἶναι εἰκὼν ἔνδοξος, τῆς ὁποίας αἱ συνδεδυασμέναι γραμμαὶ ἀποτελοῦν σύνολον προοπτικῆς, στερεότητος, βάθους καὶ εὐκρινείας μὴ ἐπιτυγχανόμενον ὑπὸ μονομεροῦς σκιαγραφίας, ὅσον καὶ ἂν ὑποτεθῇ ἀκριβής.

Ἡ ἀντιπαραβολὴ τῶν ἱστορικῶν μερῶν τῶν Εὐαγγελίων πρὸς τὰς προφητείας

ἀφ' ἑνὸς καὶ πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς 'Αποστολικῆς 'Εκκλησίας ἀφ' ἑτέρου παρέχει καὶ ἄλλην ἀκόμη ἀπόδειξιν τῆς ἱστορικῆς των ἀκρίβειας. Τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἐξιστοροῦν, εἶναι τόσον στενῶς συνυφασμένα μὲ ὅλον τὸ σχέδιον τῆς Θείας Προνοίας καθ' ὅλας τὰς ἐποχάς, ὥστε ὁ θέλων νὰ τὰ παρίδῃ ἢ νὰ τὰ ἀρνηθῇ πρέπει νὰ ἀνατρέψῃ ὁλόκληρον τὴν ἠθικὴν ὑπόστασιν τοῦ κόσμου. Παραμένουν ὅμως αἱ περαιτέρω μαρτυρίαι ἐπὶ τῶν Εὐαγγελίων, ἑκάστη σελὶς τῶν ὁποίων φέρει τὴν σφραγῖδα τῆς ἀληθείας καὶ τῆς πραγματικότητος. *(ἀκολουθεῖ)*

Η ΓΥΝΗ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Καὶ εἶπεν ὁ Θεός : Οὐ καλὸν τὸν ἄνθρωπον εἶναι μόνον, ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθόν, ὅμοιον αὐτῷ».
(Γένεσις β'. 18.)

Ὅτε ἐκ τοῦ σκοτεινοῦ καὶ ἀμόρφου χάους παρήχθη διὰ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ **φῶς**, *ἐκ δὲ τῆς συμπυκνωθείσης ἀεριώδους ὕλης ἐσχηματίσθη ἡ γηίνη σφαῖρα, ἥτις ὑποστᾶσα πολλὰς καὶ διαφόρους γεωλογικὰς μεταβολάς, ἐκαλύφθη ὑπὸ ἀλλεπαλλήλων γενεῶν φυτικῶν καὶ ζωϊκῶν εἰδῶν, ἡ Γῆ εὑρέθη τελείως κατηρτισμένη ὅπως γίνῃ κατοικία τῆς κορωνίδος τῆς Δημιουργίας—τοῦ 'Ανθρώπου, ὅστις ἐπροικίσθη μὲ ὅλας τὰς ἀναγκαίας δυνάμεις ἀνωτέρου ὀργανισμοῦ, ἵνα κυριαρχῇ ἐπὶ τοῦ ἀνοργάνου καὶ ἐμψύχου κόσμου.*

Ἕως ἐδῶ, αἱ σωματικαί του ἀνάγκαι ἦσαν τελείως πεπληρωμέναι, ἡ πνευματική του φύσις εἶχε τὰς βάσεις της εἰς τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐπικοινωνίαν, ἡ διανοητική του ἀνάπτυξις βεβαιοῦται διὰ τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐνάρθρου λόγου, — ἀποκλειστικῆς ἰδιότητος τοῦ ἀνθρώπου, — τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποίησε δίδων εἰς ἕκαστον τῶν ζωϊκῶν εἰδῶν τὴν οἰκείαν ὀνομασίαν. 'Αλλ' ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἦτο τελείως ἱκανοποιημένη· εἶχε καὶ ἄλλας ἀνάγκας, αἱ ὁποῖαι ἔμενον ἀκαλλιέργητοι ἐλλείψει ἀντικειμένου, πρὸς τὸ ὁποῖον νὰ ἀνταποκριθοῦν· ἡ αἰσθηματικὴ καὶ κοινωνική του φύσις ἔμενεν εἰσέτι ἀδρανής, ἐλλείψει συντρόφου ὁμοιογενοῦς, δυναμένου νὰ τὸν ἐννοῇ, νὰ συμμερίζεται τοὺς πόθους του καὶ νὰ συνεργάζεται μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ παραδεισίου βασιλείου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχε τεθῇ ἄρχων καὶ προστάτης. 'Εν ὅλῳ τῷ Παραδείσῳ δὲν εὑρέθη βοηθός, ὅμοιος αὐτοῦ. Διὸ εἶπεν ὁ Θεός : «Δὲν εἶναι καλὸν νὰ ἦναι ὁ ἄνθρωπος μόνος» κλπ.

Διὰ τῆς διττῆς ταύτης δημιουργίας, τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός, ὁ Θεὸς ἵδρυσε τὴν οἰκογένειαν, τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον θεσμόν, ὅστις διακρίνει τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀπὸ τὰ λοιπὰ ζῷα, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀναπαραγωγὴν τοῦ εἴδους. Ἡ διαίρεσις τῶν γενῶν ὑφίσταται εἰς ὅλην τὴν ὀργανικὴν πλάσιν· φυτὰ καὶ ζῷα ἀναπαράγονται δυνάμει τοῦ αὐτοῦ θεμελιώδους νόμου τῆς συγχωνεύσεως τῶν δύο φύλων, εἰς τὰ ἀνώτερα δὲ ζῷα εὑρίσκομεν ἔμφυτον τάσιν πρὸς ἐκλογήν, ἀλλ' εἰς ὅλην τὴν

κλίμακα τῆς πλάσεως δὲν εὑρίσκομεν τὴν ἕνωσιν, ἥτις βασίζεται ἐπὶ λογικῆς καὶ ἠθικῆς ἐκλογῆς, ἐπὶ αἰσθηματικῆς προτιμήσεως καὶ ἐξιδανικεύσεως, ὡς συμβαίνει μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικός, ὅταν ὁ γάμος ἦναι ὁποῖος πρέπει νὰ ἦναι. Ἡ τοιαύτη ἕνωσις δὲν εἶναι ἀναγκαστική, ἀλλὰ προέρχεται ἐκ τῆς ἀμοιβαίας συναισθήσεως ὅτι ἑκάτερος τῶν δύο εἶναι προωρισμένος διὰ τὸν ἄλλον. Οὕτως ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ἰδὼν τὴν πρώτην γυναῖκα, ἀναγνωρίζει ἐν αὐτῇ τὴν ἀναγκαίαν συμπλήρωσιν τῆς ἰδίας του φύσεως, τῆς ὁποίας ἡ ἔλλειψις μέχρι τοῦδε καθίστα τὴν ζωήν του ἀτελῆ καὶ ἀναφωνεῖ· «Τοῦτο εἶναι ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστῶν μου καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου!»

Ἀπὸ τῆς Ἐδὲμ λοιπὸν ὁ γάμος ἱδρύθη ὡς δεσμὸς θεῖος καὶ ἀπαραβίαστος μεταξὺ **δύο ἀτόμων**, ὅπως πληθυνθῇ τὸ καθ' ὁμοίωμα τοῦ Θεοῦ γένος καὶ μεταδοθῇ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν ἡ πνευματικὴ πρὸς τὸν Θεῖον Δημιουργὸν ὁμοιότης, ἵνα ἡ Οἰκογένεια διαπαιδαγωγήσῃ τὸ Γένος ἐν τῇ γνώσει καὶ τῇ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ, ἵνα ὁ πατὴρ μεταδίδων εἰς τὸν υἱόν του τὴν φυσικήν του ὁμοιότητα, μεταδώσῃ συγχρόνως καὶ τὴν πνευματικὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸν Θεόν, τοιουτοτρόπως δὲ καταστῇ κληρονομικὴ ἡ ἁγιωσύνη· ἵνα ἡ ζωή, ἥτις ἐπήγασεν ἐκ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν μακάριον κῆπον τῆς Ἐδέμ, διαιωνισθῇ καθ' ὅλον τὸν ῥοῦν τῆς ἐπιγείου ζωῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀμίαντος καὶ καθαρά. Πλὴν φεῦ! πόσον ἐμιάνθη ἡ πηγή, καὶ ὁποίους χειμάρρους δηλητηριώδεις καὶ θανατηφόρους ἀνέβλυσεν ἔκτοτε!

Διὰ τῆς ἑνώσεως τοῦ πρώτου ζεύγους ὁ Θεὸς διανοίγει νέαν ἐποχὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Δημιουργίας. Ὑπὸ τὸ ἔδαφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐβάδιζεν ὁ ἄνθρωπος, ἔκειντο ἀναρίθμητοι γενεαὶ ὠργανωμένων ὄντων, τεθαμμένων καὶ ἀπολιθωμένων εἰς τὰ πετρώματα τῆς προαδαμιαίας ἐποχῆς. Αἱ γιγάντειοι ἐκεῖναι φυλαὶ τῶν προϊστορικῶν ζῴων ἔπρεπε νὰ παρέλθουν πρὶν ἢ ἐμφανισθῇ ὁ ἄνθρωπος, διότι θὰ ἦτο ἀδύνατος ἡ συμβίωσις τούτου μετ' αὐτῶν. Ἤδη ὁ ἄνθρωπος, συνεζευγμένος μὲ πλάσμα ὁμοίας πρὸς αὐτὸν φύσεως, ἔρχεται νὰ κυριαρχήσῃ ἐπὶ πλασμάτων ὑποδεεστέρων, ἀλλ' ἐπιδεκτικῶν διοικήσεως ὑπὸ ἀνωτέρου ὄντος. Ἡ νέα αὕτη ἐποχή, ἥτις ἄρχεται μὲ τὴν ἵδρυσιν τῆς Οἰκογενείας, ἐκτυλίσσεται διὰ τῶν αἰώνων ὡς ἡ κοινωνική, πολιτικὴ καὶ θρησκευτικὴ ἱστορία τοῦ γένους.

Διὰ τῆς δημιουργίας τῆς γυναικός, καθιδρύονται δύο ἀρχαί, ὁ νόμος τῶν **γενῶν**, καὶ ὁ νόμος τῆς **ἀμοιβαίας ἐξαρτήσεως τῶν γενῶν**. Τὸ ἄρρεν εἶναι ἀτελὲς ἄνευ τοῦ θήλεως, τὸ ἓν γένος δὲν δύναται νὰ διαιωνισθῇ ἄνευ τοῦ ἄλλου, τὸ ἓν δὲν δύναται νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ ἄλλο. Οὐδεμία οἱαδήποτε μεταβολὴ ἢ ἀνατροπὴ τῶν κοινωνικῶν θεσμῶν δύναται νὰ ἀνατρέψῃ ἢ ἐξουδετερώσῃ τὰς δύο θεμελιώδεις ταύτας ἀρχάς· ἀλλ' οὔτε δύναται νὰ ἦναι διαρκὴς μία κοινωνία, ἥτις παραβλέπει ἢ παραβιάζει τὰς ἀρχὰς ταύτας, τῶν ὁποίων αἱ ῥίζαι φθάνουν εἰς αὐτὴν τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐπὶ τοῦ πλανήτου μας.

Ἡ θέσις τῆς γυναικὸς ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ ἐνώπιον τοῦ νόμου σήμερον βασίζεται επὶ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης, ὅλαι δὲ αἱ προσπάθειαι πρὸς διάρρηξιν τοῦ θεσμοῦ εἶναι ἐκ τῶν προτέρων προωρισμέναι εἰς ἀποτυχίαν, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ νὰ θεωρῇ τις τοὺς δύο συζύγους ὡς δύο μονάδας συνδεδεμένας νομικῶς διὰ συμβο-

λαίου πρὸς σκοπὸν νομίμου διαιωνίσεως τοῦ γένους, διότι τοῦτο ἰσοδυναμοῖ μὲ τὴν καταστροφὴν τῆς ἀληθοῦς μονάδος τῆς Κοινωνίας, ἥτις εἶναι ἡ Οἰκογένεια.

῾Ο θεσμὸς τοῦ γάμου εἶναι τόσον ἰσχυρός, ὥστε χάριν αὐτοῦ «θέλει ἀφήσει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ θέλει προσκολληθῇ εἰς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ θέλουσιν εἶσθαι οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν» (᾿Εφεσίους ε΄. 31).

Εἶναι τόσον ἱερός, ὥστε νὰ προκαλέσῃ Θείαν ᾿Εντολήν· «Οὓς ὁ Θεὸς ἥνωσεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω». Εἶναι τόσον ἀδιάρρηκτος, ὥστε μόνος ὁ θάνατος νὰ δύναται νὰ τὸν διασπάσῃ· τόσον δὲ πνευματικός, ὥστε νὰ ἔχῃ ὡς ἀντίτυπον τὴν Θείαν ἐκείνην ἕνωσιν μεταξὺ Χριστοῦ καὶ ᾿Εκκλησίας, κατὰ τὸ ᾿Αποστολικὸν παράγγελμα (᾿Εφεσ. ε΄. 32).

᾿Εκ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, τόσον ἐκ τῆς Π. Διαθήκης ὅσον καὶ ἐκ τῆς Νέας, βλέπομεν πόσον ἐφρουρεῖτο ὁ θεσμὸς τῆς οἰκογενείας. ῎Ανευ τῆς αὐστηρᾶς φρουρήσεως τοῦ ἱεροῦ τούτου θεσμοῦ, δὲν θὰ διηωνίζετο διὰ τόσων αἰώνων καὶ περιπετειῶν τὸ ἔθνος τῶν ᾿Ισραηλιτῶν.

῾Η ἱερότης τῆς οἰκογενείας βασίζεται ἐπὶ τῆς ἀμοιβαιότητος τῶν ἀναγκῶν καὶ ἐπὶ τῆς ἀμοιβαιότητος τῆς ἀγάπης. Αἱ ἀνάγκαι τῆς βιοπάλης φέρουν τὸν ἄνδρα εἰς ἀέναον ἐπαφὴν μὲ τὴν τύρβην καὶ τὰς ἀντιξόους συνθήκας τῆς κοινωνικῆς ζωῆς — τῆς ζωῆς τῆς ἀγορᾶς, τῶν ὑποθέσεων, τῆς σκληρᾶς χειρωνακτικῆς ἐργασίας, τῆς ἐκνευριστικῆς ἀτμοσφαίρας τοῦ ἐμπορίου, καὶ τῶν ἄλλων βιοποριστικῶν ἀσχολιῶν· καὶ εἶναι μὲν φύσει κοινωνικὸς ὁ ἄνθρωπος, ὄχι ὅμως καὶ ἀποκλειστικῶς τοιοῦτος. ῎Εχει ἰδιαιτέραν ἀτομικὴν ζωήν καὶ ἀνάγκας· αἱ δυνάμεις του δὲν προωρίσθησαν ἀποκλειστικῶς πρὸς ὑλικὸν τέλος. Διὰ νὰ ἔχῃ δὲ ἀτομικότητα ὄχι ἀτροφικήν ἀλλὰ πλήρη, τελείαν, πρέπει νὰ ζῇ εἰς περιβάλλον, ὅπου θὰ εὑρίσκῃ ἀντικείμενα ἀσκήσεως τῶν εὐγενεστέρων του δυνάμεων, τῶν δυνάμεων τὰς ὁποίας ὀνομάζομεν **καρδίαν**, αἰσθήματα· ὅπου θὰ ἀναπτύσσωνται αἱ ἀνώτεραι δυνάμεις τῆς ψυχῆς, αἱ ἀνταποκρινόμεναι εἰς τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα. ῾Ενὶ λόγῳ διὰ νὰ ἐξελιχθῇ ὁ ἴδιος εἰς ὂν πνευματικὸν καὶ κοινωνικὸν τέλειον, πρέπει νὰ ζῇ ἐν τῇ οἰκογενείᾳ.

«῾Ο Θεὸς ἀποκαθιστᾷ τοὺς μεμονωμένους εἰς οἰκογενείας.» Τοιαύτην ἀποκατάστασιν ἐνήργησεν ἀπ᾿ ἀρχῆς διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ κατέστησαν αὐτὴν θεσμὸν ἀπαρέγκλιτον καὶ αἰώνιον.

῾Υπὸ πᾶσαν ἔποψιν — σωματικήν, διανοητικὴν, ἠθικήν, οἰκονομικὴν — ἡ Οἰκογένεια εἶναι τὸ ἐνδεδειγμένον φυτώριον τοῦ γένους. Διατί τὸ ἀνθρώπινον βρέφος νὰ διέρχεται βρεφικὴν ἡλικίαν τόσον παρατεταμένην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ὕπαρξίς του καὶ ἡ εὐεξία του ἐξαρτῶνται ὅλως ἐκ τῆς μητρικῆς περιθάλψεως καὶ τῆς ὑπὸ τῆς μητρὸς γαλουχίας, ἐνῷ τῶν κατωτέρων ζῴων τὰ νεογνὰ φθάνουν μετ᾿ ὀλίγας ἑβδομάδας ἢ καὶ ἡμέρας εἰς τὸ σημεῖον, ὅπου δύνανται μόνα νὰ ἀναζητήσουν τὴν τροφήν των καὶ νὰ ἀποκτήσουν τὴν ἀναγκαίαν σταθερότητα, ὅπως βαδίσουν καὶ τρέξουν μόνα; Πόθεν τοῦτο; ῾Η ἀπάντησις δὲν εἶναι δύσκολος. Τὸ ἀνθρώπινον βρέφος δὲν εἶναι ὂν προωρισμένον νὰ ὁδηγῆται ὑπὸ τῶν ἐνστίκτων, ὡς τὰ κατώτερα ζῷα· εἶναι ὂν

πεπροικισμένον μὲ λογικόν, μὲ αἰσθήματα, μὲ θέλησιν, ἐν τῇ ἀσκήσει τῶν ὁποίων θὰ εὑρεθῇ μὲ εὐθύνας καὶ καθήκοντα ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, ἑαυτοῦ καὶ τῶν ὁμοίων του, καὶ θὰ ἀνακαλύψῃ σχέσεις μυστηριώδεις, συνδεούσας αὐτὸν πρὸς τὸ ἀόρατον καὶ αἰώνιον τέρμα τῆς ἐπιγείου ζωῆς του. Ἡ σμικρότης καὶ ἡ ἀδυναμία τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὴν βρεφικὴν ἡλικίαν ὑπεμφαίνει τὸ μεγαλεῖον τοῦ μέλλοντός του. Εἰς τὸ μέλλον ἐκεῖνο ἀποβλέπει ἡ ἐν τῇ οἰκογένειᾳ ἀγωγή του. Διότι αἱ ἠθικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ ἀρχαὶ δὲν ἀποκτῶνται ἐξ ἐνστίκτου, ἀλλὰ διὰ τῆς καλλιεργείας. Τὴν θέλησιν δὲν πρέπει νὰ ὁδηγῇ τὸ ὁρμέμφυτον, ἀλλὰ τὸ λογικόν, τὸ δὲ λογικὸν νὰ ὁδηγῇ ἡ στοργὴ τῶν γονέων, ἰδίως δὲ ἡ μητρικὴ ἀγάπη, ἡ ἰσχυροτάτη ὅλων τῶν δυνάμεων αἵτινες δύνανται νὰ ἐπιδράσουν ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου.

Εἶναι ἡ μόνη ἐπὶ γῆς δύναμις, ἥτις δύναται νὰ διαπαιδαγωγήσῃ πρεπόντως τὸν ἄνθρωπον, διότι πρὸς τὸ μέγα τοῦτο καθῆκον καὶ τὴν μεγάλην καὶ ὑψηλὴν ταύτην εὐθύνην ἀνταποκρίνονται πλήρως τὰ μητρικὰ ἔνστικτα καὶ τὰ μητρικὰ αἰσθήματα. Ἐξαρτήσας δὲ ὁ Θεὸς τὴν ἀδυναμίαν τοῦ βρέφους ἀπὸ τὴν πανίσχυρον ἀγάπην καὶ στοργὴν τῆς μητρός, ἐπεσφράγισε τὴν ἱερότητα τοῦ γάμου, καθότι ἡ μητρικὴ ἀγάπη δὲν ἀναπτύσσεται πλήρως ἐκτὸς τοῦ ἱεροῦ δεσμοῦ· ἀπόδειξις ἡ καταπληκτικὴ πληθὺς τῶν ἐκθέτων βρεφῶν, ἡ καθεκάστην αὐξάνουσα εἰς ὅλας τὰς χώρας. Ἡ δὲ γυνή, μόνον ὅταν ἀφιεροῖ τὰ μητρικά της ἔνστικτα εἰς τὴν ἀρετήν, γίνεται παιδαγωγὸς τοῦ γένους.

Τὸ νεογνὸν τῶν ἀλόγων ζώων δὲν ἔχει ἀνάγκην εἰ μὴ τροφῆς καὶ προφυλάξεως κατὰ τῶν ἔξωθι κινδύνων, ἕωσοῦ δυνηθῇ νὰ προσπορίζηται τὴν τροφήν του καὶ νὰ ἀποκρούῃ τοὺς ἐχθροὺς τῆς ὑπάρξεώς του. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ἀνήκει εἰς πολὺ ἀνώτερον ἐπίπεδον. Ἀνήκει εἰς γένος ἔχον παρελθόν. ἡ δὲ γέννησίς του δὲν σημαίνει ἁπλῶς μίαν ἀριθμητικὴν προσθήκην εἰς τὸν πληθυσμόν· εἶναι **συνέχισις τῆς ἱστορίας τῆς φυλῆς**· συνδέεται μὲ τὸ παρελθὸν καὶ μὲ τὸ μέλλον ταύτης, διὰ νὰ ἀρυσθῇ διδάγματα ἐκ τοῦ παρελθόντος πρὸς ὠφέλειαν τῆς μελλούσης γενεᾶς. Ἂς λάβωμεν τὴν στοιχειώδη ἀγωγὴν τῶν παίδων, τὴν περὶ τὴν τάξιν, τὴν ἀκρίβειαν, τὴν ἐπιμέλειαν, τὴν οἰκονομίαν, τὴν εὐγένειαν τῶν τρόπων καὶ τῶν αἰσθημάτων τὴν φιλαλήθειαν· ποῦ εἶναι δυνατὸν νὰ διδαχθοῦν ταῦτα εἰ μὴ ἐν τῷ κύκλῳ τῆς οἰκογενείας, ὑπὸ τὸ θάλπος τῆς στοργῆς τῶν γονέων ; Ἡ κατ' οἶκον ἀγωγὴ εἶναι νόμος τῆς φύσεως. Ποῦ καὶ πῶς δύναται ἡ ἀγωγὴ αὕτη νὰ πραγματοποιηθῇ τελειότερον καὶ ἀκριβέστερον ἢ ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός, ἀντιπροσωπευόντων τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν δύναμιν, τὴν τρυφερότητα καὶ τὴν ἐξουσίαν ; Ποῦ μανθάνει τις νὰ ὑποκύπτῃ εἰς τὴν πειθαρχίαν, νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸν νόμον, νὰ χαλιναγωγῇ τὰς ὁρμὰς καὶ νὰ καταστέλλῃ τὴν ὀργὴν διὰ τῆς σκέψεως καὶ τῆς ἀγάπης ; Ἐν τῇ οἰκογενείᾳ μανθάνει νὰ σέβηται τὰ δικαιώματα καὶ τὰ αἰσθήματα τῶν ἄλλων ὡς ἴσα πρὸς τὰ ἰδικά του, διδάσκεται τὰ δικαιώματα τῆς περιουσίας καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης. Ἐκεῖ μανθάνει τὸ σέβας πρὸς τὸ γῆρας, τὴν συμπάθειαν πρὸς τοὺς δυστυχεῖς καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ τὸ ἔλεος καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὰ ἄλογα ζῶα. Ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἀναπαριστῶνται ὅλαι αἱ μέλλουσαι σχέσεις τῆς ζωῆς, πᾶσα

μέλλουσα ἠθικὴ καὶ κοινωνικὴ ὑποχρέωσις ἢ εὐθύνη, ἐκεῖ προπονεῖται ὁ μέλλων πολίτης διὰ τὰ κοινωνικά του καθήκοντα. Οὐδεμία θεωρία, ***ἥτις βασίζει τὴν κοινωνίαν ἐπὶ συμβάσεως****, δύναται νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὴν δοκιμὴν τοῦ φυσικοῦ νόμου, τοῦ λογικοῦ, ἢ καὶ αὐτῆς τῆς ἱστορίας. Κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς* ***κοινωνικῆς συμβάσεως*** *οἱ ἄνθρωποι ἔζων τὸ πρῶτον ὡς μονάδες, κεχωρισμένοι, ἕως ὅτου αἱ κοιναί των ἀνάγκαι, οἱ κοινοὶ κίνδυνοι, αἱ ἐπιθέσεις τῶν ἰσχυρῶν κατὰ τῶν ἀδυνάτων, ἡ κοινότης τῶν συμφερόντων τοὺς συνήγαγεν εἰς συμπαγεῖς κοινωνίας. Ἀλλ᾿ ἀναδράμετε ἐν τῇ ἱστορίᾳ εἰς οἷον δήποτε κλάδον της μέχρι τῶν πηγῶν της, καὶ παντοῦ θὰ εὕρητε τὴν κοινωνίαν πηγάζουσαν ἐκ τῆς οἰκογενείας. Ἀπὸ τῆς πλάσεως τοῦ πρώτου ἀνθρώπου ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔζησεν ἐν τῷ κόσμῳ ὡς μονὰς κεχωρισμένη, ἀλλ᾿ ἐγεννήθη ἐντὸς οἰκογενείας, ἥτις ἦτο ἐν σμικρῷ μία κοινωνία· εἶναι δὲ νόμος τῆς φύσεώς του ὅτι θὰ γεννᾶται κοινωνικὸν ὂν καὶ ὅτι θὰ μένῃ τοιοῦτος μέχρι τέλους.*

Ἡ θεωρία τῶν ἄκρων Σοσιαλιστῶν, ὅτι ἡ κοινωνία δὲν εἶναι ἄλλο ἢ ἄθροισμα ἀτόμων, τῶν ὁποίων ἡ πλειονότης πρέπει νὰ καθορίζῃ τὰς συνηθείας καὶ τὰ δικαιώματα τῆς ὅλης κοινότητος, εἶναι θεωρία προφανῶς σφαλερά, καθότι δὲν παρουσιάζει ἄλλον σύνδεσμον μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας, εἰ μὴ τὸν δεσμὸν ***τοῦ συμφέροντος****, περίπου ἰσοδύναμον μὲ ἓν σχοινίον ἀπὸ ἄμμον. Διότι τὸ συμφέρον ἀποκρούει τόσον ὅσον καὶ προσελκύει, ὁποίου δὲ εἴδους κοινωνία προκύπτει ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συμφέροντος δύναται πᾶς τις νὰ πληροφορηθῇ ἐκ τῆς περιγραφῆς τῶν κέντρων, ὅπου συρρέουν οἱ ἄνθρωποι χάριν ἐξευρέσεως χρυσοῦ ἢ ἀδαμάντων ἢ ἄλλων πολυτίμων ἐμπορευμάτων.*

Οὐδεὶς ἄνθρωπος ζῇ ἐν τῷ κόσμῳ ὡς μονάς. Ἕκαστος κάμνει τὴν ἐμφάνισίν του εἰς τὸν κόσμον ὡς μέλος οἰκογενείας, ἐν τῷ κόλπῳ δὲ τῆς οἰκογενείας κάμνει τὰ πρῶτά του βήματα, τὰ προπαρασκευαστικὰ διὰ τὴν εἴσοδόν του εἰς τὴν εὐρυτέραν οἰκογένειαν τῆς Πολιτείας. Ἐὰν λοιπὸν ἐπιθυμῶμεν ἡ Πολιτεία νὰ κυβερνᾶται ὑπὸ δικαιοσύνης, νὰ σέβηται τὸ ἄτομον ἐν τῇ ὁλομελείᾳ καὶ πάντας ὁμοῦ ὡς ἓν ἄτομον, πρέπει νὰ διατηρήσωμεν ἄθικτον καὶ ἱερόν, ὡς ἦτο ἐν τῷ Παραδείσῳ τῆς Ἐδέμ, τὸν θεσμὸν τῆς Οἰκογενείας.

Ἡ Οἰκογένεια εἶναι τὸ ἐνδεδειγμένον ἠθικὸν καὶ θρησκευτικὸν φυτώριον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἐν αὐτῇ ἐμπνέονται εἰς τὴν νεαρὰν ὕπαρξιν αἱ ἀρχαὶ τῆς ἠθικῆς· ἐδῶ ἀναπτύσσονται οἱ εὐγενεῖς καὶ ἁγνοὶ πόθοι τῆς ψυχῆς, ἐδῶ ἐκτρέφονται αἱ ἀθάνατοι ἐλπίδες, αἵτινες προετοιμάζουν τὴν ἀναπτυσσομένην διάνοιαν, ὅπως ἐννοήσῃ καὶ ἀναγνωρίσῃ τὴν σχέσιν της πρὸς τὸν Ἐπουράνιον Πατέρα, τοῦ ὁποίου τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν ἐξουσίαν ἀντιπροσωπεύει δι᾿ αὐτὸν καθημερινῶς ὁ ἐπίγειος πατήρ. Ὢ, ναί, ἀναμφιβόλως ἡ Οἰκογένεια ἱδρύθη ὡς σχολεῖον προπαρασκευαστικὸν διὰ τὸν Οὐρανόν.

Ἡ διατήρησις τῆς ἱερότητος τοῦ οἰκογενειακοῦ θεσμοῦ εἶναι τὸ ἰσχυρότατον μέσον, τὸ ὁποῖον δύναταί τις νὰ διαθέσῃ πρὸς ἀπολύμανσιν διεφθαρμένης κοινωνίας. Ἀνυπολόγιστος εἶναι ἡ ἐπ᾿ ἀγαθῷ ἐπίδρασις, ἔστω καὶ ὀλίγων ἐναρέτων

Χριστιανικῶν οἰκογενειῶν ἐν μέσῳ κοσμικοῦ περιβάλλοντος. Ὡς φῶς ἐν σκοτεινῷ τόπῳ, ὡς ἅλας εἰς τὸ ἀνούσιον ἔδεσμα, ὡς ζύμη διαπερῶσα ὅλον τὸ φύραμα, ἐνεργεῖ ἡ παρουσία καὶ τὸ παράδειγμα τούτων. Καὶ ποῖος θὰ δυνηθῇ νὰ ἀνιχνεύσῃ τὰ ἀπώτερα καὶ ἄγνωστα ἀποτελέσματα τοῦ τοιούτου συγχρωτισμοῦ;

Ὡς θεραπεία τῆς δυστυχίας τῶν στοιχείων ἐκείνων τῆς κοινωνίας, τοὺς ὁποίους μαστίζει ἡ ἀνέχεια, ἡ ἀσθένεια, ἡ ἀπώλεια παντὸς πράγματος τὸ ὁποῖον δύναται νὰ τοὺς συγκρατῇ ἐν τῇ ἐκτιμήσει τῆς κοινωνίας, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὑρεθῇ μέσον ἀποτελεσματικώτερον τῆς ἀναστηλώσεως τῆς οἰκογενειακῆς εὐτυχίας. Τὰ σχολεῖα, τὰ ἄσυλα. τὰ κέντρα ἠθικῆς διδασκαλίας, δὲν δύνανται νὰ ἐπιφέρουν τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα, ἐφ᾽ ὅσον τὸ παιδίον, ἡ μήτηρ,ὁ ἀνήρ, ἐπιστρέφει εἰς τρώγλην, ἣν πολλάκις συμμερίζεται μετ᾽ ἄλλων ὁμοίως δυστυχῶν. Τὸ πρῶτον βῆμα εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν τοιούτων δυστυχῶν, εἶναι ἡ περιφρούρησις τῆς ἱερότητος τοῦ οἰκογενειακοῦ ἀσύλου, τῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας, διότι ὁ κοινωνισμός, ἤτοι **κομμουνισμός**, ἀπεδείχθη ἀνίκανος νὰ θεραπεύσῃ τὰς ἀνάγκας τοῦ πτωχοῦ. Ἡ φρούρησις τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς τοὐναντίον εἶναι τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὴν ἠθικὴν ἀναστήλωσιν τῶν δυστυχῶν, πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἔδει νὰ τείνουν αἱ ἐντονώτεραι προσπάθειαι τῆς ἐπισήμου, ὅσον καὶ τῆς ἰδιωτικῆς φιλανθρωπίας. Ἡ ἐξεύρεσις ὑγιεινῶν καὶ εὐθηνῶν οἰκημάτων πρέπει νὰ ἦναι ἡ πρώτη μέριμνα τῆς δημοσίας Ἀντιλήψεως καὶ τῶν πλουσίων φιλανθρώπων, τῶν ὁποίων ἡ μεγαλοδωρία πολλάκις ἀποβαίνει ἀτελεσφόρητος λόγῳ ἀσκόπου κατευθύνσεως. Ἅπαξ δὲ τεθείσης τῆς ὑλικῆς βάσεως τῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας, αἱ λοιπαὶ ἐξευγενιστικαὶ καὶ παιδαγωγικαὶ προσπάθειαι θὰ δυνηθοῦν νὰ καρποφορήσουν, διότι τὸ ἔδαφος εἶναι πλέον εὔθετον πρὸς καλλιέργειαν.

Τοιούτου ὄντος τοῦ ἱεροῦ θεσμοῦ τῆς οἰκογενείας, ὁποία ἀνεκτίμητος τιμὴ καὶ δόξα περιβάλλει τὴν φυσικὴν αὐτοῦ φρουρόν, τὴν γυναῖκα! Ποῖον στάδιον ἀνώτερον καὶ εὐρύτερον δύναται νὰ ὀνειροπωλήσῃ ἡ γυνὴ ἀπὸ **τὴν μητρότητα**, ἐν τῷ ἱερῷ περιβόλῳ **τῆς οἰκογενείας**; Νὰ ἐκθρέψῃ καὶ διαπαιδαγωγήσῃ καὶ παραδώσῃ εἰς τὴν κοινωνίαν μέλη, σωματικῶς μὲν ἄρτια καὶ φυσιολογικά, ἠθικῶς δὲ ἐφωδιασμένα μὲ πᾶν ὅ,τι ἀπαιτεῖται πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ὑποχρεώσεων καὶ τῶν κινδύνων τῆς ζωῆς, πνευματικῶς δὲ ἤδη ἐξοικειωμένα μὲ τὰς ἐννοίας τῆς ἐπιγείου ζωῆς καὶ τῆς πέραν τοῦ τάφου αἰωνίου ὑπάρξεως; Εὐρυτέραν δικαιοδοσίαν ποῦ θὰ εὕρῃ; Εἰς τὸν στίβον τῶν πολιτικῶν συγκρούσεων; Ἢ συναγωνιζομένη πρὸς τοὺς ἄνδρας εἰς τὸ πεδίον τῆς Τέχνης καὶ τῆς Ἐπιστήμης; Ἀλλ᾽ ὀλίγαι εἶναι αἱ δυνάμεναι νὰ ἀνέλθουν τὰς ὑψίστας βαθμίδας τούτων, καὶ ἐκεῖ ἀκόμη, ἐν μέσῳ τῶν ἐπευφημιῶν τοῦ κοινοῦ, τίς οἶδεν ἂν δὲν ζηλεύουν τὴν ἀπέριττον χαρὰν ἑνὸς ἡνωμένου οἰκογενειακοῦ κύκλου, καὶ τὸ μέγιστον ὅλων τῶν ἔργων, τὸ τῆς παραγωγῆς τέκνων διὰ τὴν πατρίδα καὶ διὰ τὸν Οὐρανόν.

Τοιοῦτος εἶναι ὁ ἀρχῆθεν προορισμὸς τῆς γυναικός, νὰ ἦναι σύντροφος καὶ βοηθὸς τοῦ ἀνδρός, τροφὸς δὲ καὶ παιδαγωγὸς τῶν τέκνων της, καὶ νὰ φυλάττῃ ἀνέπαφον τὴν ἱερότητα τοῦ οἰκογενειακοῦ δεσμοῦ.

Ἀλλὰ πόσον εὑρισκόμεθα μακρὰν τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ ἰδεώδους τούτου! Αἱ ἀνάγκαι τοῦ συγχρόνου βίου, ἡ ἔλλειψις ἀνδρῶν, λόγῳ τῆς μακρᾶς διαρκείας τόσων καταστρεπτικῶν πολέμων, ἡ ραγδαία παγκόσμιος ἀναστάτωσις τῶν τελευταίων ἐτῶν, ἀνέτρεψαν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τὸ καθεστὼς καὶ τὰς συνθήκας τῆς ζωῆς, ὥστε ἡ γυνὴ καὶ ἰδίως ἡ κόρη ἐτράπη εἰς βιοποριστικὰ ἐπαγγέλματα μέχρι τοῦδε ἀνήκοντα ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν ἄνδρα· ἐδέησε μάλιστα αἱ γυναῖκες νὰ πληρώσουν τὰς ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν κενωθείσας θέσεις καὶ νὰ συναγωνισθοῦν μετ᾽ ἐκείνων εἰς τὰς ἐπικερδεστέρας ἀσχολίας. Ἴασις δὲ ἀντίρροπος πρὸς τὴν μέχρι τοῦδε δυσμενῶς πρὸς τὴν γυναῖκα κειμένην νομοθεσίαν, ἐξώθησε μεγάλην μερίδα τοῦ γυναικείου φύλου νὰ ζητήσῃ τὴν ψῆφον, ὅπως διεκδικήσῃ ἴσα πρὸς τὸν ἄνδρα δικαιώματα εἰς τὰ πλεῖστα ζητήματα, ἀφορῶντα εἰς τὴν διαχείρισιν τῆς ἰδίας περιουσίας, τὴν κηδεμονίαν τῶν τέκνων, καὶ τῶν τῶν συγγενῶν, ὅλα τὰ σχετικὰ πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ πολλὰ ἄλλα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ συμβολὴ τῆς γυναικὸς ὡς εἰδικῆς θὰ ἦτο ὁμολογουμένως πολύτιμος.

Ἡ θεραπεία τῶν κακῶς κειμένων ἔγκειται εἰς τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἀτόμων καὶ τῶν κοινωνιῶν εἰς τὰς ἁπλᾶς καὶ θεμελιώδεις ἀρχὰς καὶ διατάξεις τοῦ Θείου Νόμου, αἵτινες προωρίσθησαν νὰ ἦναι διαρκῶς ἐπιβλητικαὶ καὶ αἰώνιοι διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ὁσάκις δὲ καὶ ὅπου αἱ διατάξεις αὗται ἀπέτυχον τοῦ εὐεργετικοῦ των σκοποῦ, τοῦτο συνέβη διότι ὁ ἄνθρωπος διέστρεψεν αὐτάς, ἐφ᾽ ὅσον δὲ τὰς ἤθελε πάλιν πραγματοποιήσει, ἐπανερχόμενος εἰς τὸ ἀρχικὸν σχέδιον τοῦ Δημιουργοῦ διὰ τὴν οἰκογένειαν, κατὰ τοσοῦτον ἤθελεν εὐλογηθῇ διὰ τῆς ἀπολαύσεως τῆς ἁγνοτέρας εὐτυχίας, πραγματοποιῶν τὴν εὐδαιμονίαν ἥτις ὑπῆρξεν ἡ δόξα τῆς Ἐδέμ.

ΒΙΟΣ ΑΝΤΙΘΕΣΕΩΝ

Ἡ προσωπικότης, ἥτις ὑπερέχει πάσης ἄλλης ἐν τῇ Νέᾳ Διαθήκῃ, εἶναι ἀναμφιβόλως ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὁ ἀπαράμιλλος χαρακτήρ, ὁ παγκόσμιος ἱεραπόστολος, ὁ ἀτρόμητος ὑπέρμαχος τῆς ἀληθείας, ὁ ἀκούραστος ἐργάτης τοῦ Χριστοῦ, ὁ μέγιστος τῶν Ἀποστόλων. Διότι βεβαίως οὐδεὶς τῶν Ἀποστόλων δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν ποικιλίαν τῶν φυσικῶν καὶ ἐπικτήτων χαρισμάτων, εἰς τὰ πλεονεκτήματα τῆς μορφώσεως καὶ κατὰ κόσμον παιδείας, αὐχήματα τὰ ὁποῖα ἐκεῖνος ἐθεώρησε ὡς σκύβαλα ἀπέναντι τῆς ὑπερεχούσης γνώσεως, ἥτις τῷ ἀπεκαλύφθη ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, ὅτε διὰ μιᾶς ἀποκαλυπτικῆς καὶ ἐνδόξου ἐμφανίσεως κατέκτησεν αὐτὸν ψυχῇ τε καὶ σώματι, μεταστρέψας ἐν ἀκαρεῖ τὸν διώκτην τῆς Ἐκκλησίας, εἰς ταπεινὸν μαθητὴν τοῦ Σωτῆρος καὶ διαπρύσιον συνήγορον τῆς Ἀληθείας;

Ἡ μοναδικὴ αὕτη ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἱστορίᾳ ριζικὴ μεταβολὴ ἀπόψεως ἀρχῶν καὶ σκοπῶν συνεπάγεται καὶ ἀντιθέσεις χαρακτῆρος καὶ βίου, τὰς ὁποίας ἀπαντῶμεν πράγματι ἐν τῷ βίῳ τοῦ Παύλου καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἐξέτασις ἀποτελεῖ ἐνασχόλησιν διδακτικὴν διὰ τοὺς Χριστιανούς, οἵτινες σήμερον λογίζονται «θυσίας» τὰς ἐλαχίστας ἐναντιότητας, αἵτινες πολλάκις μάλιστα ἄλλοθεν προκαλοῦνται χωρὶς νὰ ὑπαγορεύωνται ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς πραγματικῆς αὐτοθυσίας. Ποῖος σήμερον ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ τὸ μυριοστημόριον τῶν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ θυσιῶν τοῦ Παύλου; Ποῖος, ἀναλαμβάνων τὸν «σταυρὸν» τῆς Χριστιανικῆς ζωῆς, ἐγκαταλείπει πᾶν ὅ,τι καθιστᾷ τὸν βίον βιωτὸν καὶ ἐπιθυμητόν, προτιμῶν ἀντὶ τούτου τὸ ὄνειδος τῆς δυσφημίας, προκειμένου περὶ τῶν ἀρχῶν του; Ὅταν ἀνακαλῶμεν εἰς μνήμην τὸν ὁλοκλήρως ἐκ θυσιῶν βίον τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, πρέπει νὰ κρύπτωμεν τὸ πρόσωπον ἐξ ἐντροπῆς καὶ νὰ δεώμεθα ὅπως καὶ εἰς ἡμᾶς δοθῇ ἔστω καὶ ἐλαχίστη μερὶς τῆς πίστεως, ἥτις κατέστησε τόσον μέγαν τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον.

Εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Παύλου συνενοῦνται τρία στοιχεῖα μορφωτικά, — ἡ Ρωμαϊκή του ὑπηκοότης, ἡ Ἑλληνικὴ μόρφωσις, ἡ Ἰουδαϊκὴ θρησκοληψία. Ὁ Παῦλος ἐγεννήθη ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας κατὰ τὴν ἀνθηροτάτην ἐποχὴν τῆς κοσμοκρατορικῆς ἐξουσίας τῆς Ρώμης, εἰς περιβάλλον ἐκλεκτὸν καὶ ποικίλον, εἰς τὸ ὁποῖον συνέβαλλεν ἡ μὲν Ἑλλὰς τὴν Τέχνην, ἡ δὲ Αἴγυπτος τὴν Ἐπιστήμην καὶ αἱ νῆσοι τῆς Μεσογείου τὴν λαμπρότητα τοῦ Ἐμπορίου. Δὲν εἶχεν ἀκόμη σιγήσει ὁ ποδοβολητὸς τῶν νικηφόρων λεγεώνων, ἐπανερχομένων ἐκ τῶν κατακτήσεών των, πᾶσα δὲ πόλις τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἐκοσμεῖτο διὰ θριαμβευτικῆς ἁψῖδος, μνημονευούσης τὰς ἐνδόξους ἐκστρατείας τῶν λεγεώνων τούτων.

Ὁ Παῦλος ἦτο κάτοχος τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, τῆς Λατινικῆς καὶ τῆς πατρῴας του Ἑβραϊκῆς, ὡμίλει δὲ τὰς καθομιλουμένας διαλέκτους, τὴν Ἀραμαϊκὴν καὶ τὴν Συριακήν. Ἦτο ἐντριβὴς τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἐμβριθὴς γνώστης τῆς Ταλμουδικῆς θεολογίας καὶ ἐξοικειωμένος μὲ τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀνατολῆς· παρὰ τοὺς πόδας δὲ τοῦ μεγάλου Ραββίνου Γαμαλιήλ, ἀπὸ τῆς ἐφήβου του ἡλικίας, ἐδιδάσκετο ἀπλήστως τὴν ἱστορίαν, τὸν νόμον καὶ τὰς παραδόσεις τοῦ ἔθνους του. γενόμενος ζηλωτὴς τῆς θρησκείας καὶ φανατικὸς ἐθνικόφρων.

Τὸ ἄκουσμα καὶ μόνον τῆς νέας «αἱρέσεως τῶν Ναζαρηνῶν», τὸν ἐπλήρου μανίας· — ἐμίσει τοὺς Χριστιανοὺς μὲ σατανικὸν μῖσος, ἡ καρδία του ἐξεχείλιζε πικρίας ἐναντίον παντὸς τολμῶντος νὰ ὁμολογήσῃ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ὁ δὲ ζῆλός του τὸν ὤθησε νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν λιθοβολισμὸν τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου, παριστάμενος πρὸς φύλαξιν τῶν ἐνδυμάτων τῶν ἐκτελούντων τὴν ἀπαισίαν πρᾶξιν. Τοιοῦτον ὄργανον δὲν ἠδύνατο νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἀρχόντων, καὶ οὗτοι προθύμως ἐξουσιοδότησαν τὸν Σαῦλον, ὅπως διεξαγάγῃ αὐτοπροσώπως τὸ ἔργον τῆς ἐξοντώσεως τῶν Χριστιανῶν.

Ἀλλ' ἐνῷ ἐπορεύετο κατὰ τὴν ὁδὸν τῆς Δαμασκοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον,

φῶς λαμπρότερον τοῦ μεσουρανίζοντος τότε ἡλίου ἀπήστραψε μὲ λάμψιν τυφλωτικήν, ὁ Σαῦλος πίπτει εἰς τὴν γῆν, μὴ δυνάμενος νὰ ἀντικρύσῃ τὴν ἐκθαμβωτικὴν αἴγλην καὶ ἀκούει τὴν φωνὴν τοῦ ἀναστάντος Κυρίου (Α΄ Κορ. 15-8) : «Σαῦλε, Σαῦλε! Τί Μὲ διώκεις;» (Πράξ. κϛ΄ 14.). Καὶ ὁ Σαῦλος ἀνεγνώρισε τὸν Κύριον καὶ παρεδόθη εἰς Αὐτὸν ὁλοτελῶς καὶ ἄνευ ἐπιφυλάξεως, ἐρωτῶν : «Τί θέλεις νὰ ποιήσω;» Τὴν δὲ ἐπιστροφήν του ἐπεσφράγισεν ἡ διαταγὴ νὰ ὑπάγῃ καὶ νὰ κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς. Ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ Παύλου καὶ ἡ ἄνωθεν ἀποστολή του εἶναι ἡ ἰσχυροτάτη ἀπόδειξις τῆς πραγματικότητος καὶ τῆς δυνάμεως τῆς ἀναγεννήσεως.

Τὸ εἰκοστὸν κεφάλαιον τῶν Πράξεων (ἐδ. 17—35) μᾶς δίδει ἰδέαν τινὰ περὶ τοῦ Παύλου, γενομένου ἤδη δούλου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ ἐλεύθερος καὶ προνομιοῦχος Ρωμαῖος πολίτης δὲν ἀνήκει πλέον εἰς ἑαυτόν, ἀλλ᾽ εἰς τὸν Κύριον ὅστις τὸν κατέκτησε. Καὶ ἄρχεται τοῦ κηρύγματός του ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, πρὸς ἔκπληξιν καὶ ἀγανάκτησιν τῶν πρῴην ὁμοθρήσκων του.

Ἀλλ᾽ ὑπῆρχε διὰ τὸν Παῦλον ἀγρὸς εὐρύτερος—τὰ ἔθνη, ὁ παγκόσμιος ἀγρός. Ἀνὴρ Μακεδὼν ἐμφανίζεται εἰς αὐτὸν καθ᾽ ὕπνον καὶ τὸν προσκαλεῖ νὰ φέρῃ εἰς Μακεδονίαν τὴν ἀγαθὴν ἀγγελίαν τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὁ Παῦλος, ὑπακούων εἰς τὴν ἄνωθεν ὑπόδειξιν, ἤρχισε τὸ μέγιστον ταξείδιον, τὸ ὁποῖον ποτε ἄνθρωπος ἀνέλαβεν — ἐγεφύρωσε τὸ χάσμα τὸ χαῖνον μεταξὺ τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀποκλειστικότητος καὶ τῆς ἀδιαφορίας τῶν Ἐθνικῶν, καὶ ἔγεινεν ὁ διαπρύσιος κῆρυξ τῆς ἀληθείας εἰς τὸν παγκόσμιον στίβον.

Τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ἠκούσθη δι᾽ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐν Ἐφέσῳ, ἐν Κορίνθῳ, ἐν τῇ Μακεδονίᾳ, εἰς ὅλα τὰ παράλια τοῦ Ἀδριατικοῦ Πελάγους, εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ρώμην—ἀπὸ τῶν Ἡρακλείων Στύλων μέχρι τῆς Δαμασκοῦ, ἀπὸ τῆς Ἑπταλόφου μέχρι τῶν ἐρήμων τῆς Ἀραβίας.

Διὰ νὰ καταστήσῃ γνωστὸν τὸ σεπτὸν ἐκεῖνο Ὄνομα εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, διέσχισεν ὅλας τὰς χώρας, διέπλευσεν ὅλας τὰς θαλάσσας, ἀντιμετώπισεν ὅλους τοὺς κινδύνους καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον, προσείλκυσε χιλιάδας ψυχῶν εἰς τὴν πίστιν καὶ ἐθεμελίωσε τὴν παγκόσμιον Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ.

Ἐξετέλεσε δὲ τὸ μέγιστον τοῦτο εὐαγγελιστικὸν ἔργον ἐν μέσῳ ἀτρύτων κόπων καὶ κακουχιῶν, ἐναντίον φανερᾶς ἀντιπράξεως καὶ ἀγρίου διωγμοῦ, φυλακιζόμενος, κακοποιούμενος μέχρι θανάτου, λιθοβολούμενος, παρ᾽ ὀλίγον διαμελιζόμενος, ναυαγὸς γενόμενος, καὶ τέλος ἐπισφραγίζων διὰ τοῦ θανάτου τὸ θάρρος καὶ τὴν πίστιν του. Ἀναγνώσατε πῶς περιγράφει ὁ ἴδιος τὰς περιπετείας τῶν ταξειδίων του (Β΄. Κορινθ. ια΄. 26).

Ἦτο ὁ μέγιστος τῶν ἱεραποστόλων. Ἱεραπόστολος ἄνευ ὑποστηρίξεως ἑταιριῶν καὶ προξενείων καὶ πρεσβειῶν, μακρὰν συγγενῶν καὶ φίλων, ἄνευ συγκοινωνίας, ἐξαρτώμενος ἀπὸ τὴν τυχαίαν ἐπίσκεψιν διαβάτου πρὸς τὰ ἀπόκεντρα ἐκεῖνα μέρη ὅπως στείλῃ καὶ λάβῃ εἰδήσεις ἔξωθεν. Τῶν κηρυγμάτων του οὐδεὶς δημο-

σιογράφος ἔστελλε περίληψιν τηλεγραφικὴν πρὸς τὰ παγκόσμια φύλλα, ὅπως γνωρίσῃ ὁ ἔξω κόσμος ὁποῖος ὑπέροχος εὐαγγελιστὴς ἐργάζεται ὡς ἁλιεὺς ψυχῶν.

Ἐκ τῶν σταθμῶν δὲ τῆς ἱεραποστολικῆς του διακονίας ἔγραφε τὰς Ἐπιστολὰς του πρὸς τὰς ἀρτισυστάτους Ἐκκλησίας—πιθανώτατα τὰς πρὸς Κορινθίους, πρὸς Ρωμαίους καὶ Γαλάτας, ἴσως δὲ καὶ τὴν πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολήν. Δὲν ὑπῆρξαν δὲ ἐλάχισται μεταξὺ ὅλων τῶν θλίψεων, διὰ τῶν ὁποίων ἐπλήγη ἡ ψυχή του,αἱ ἐσωτερικαὶ διχόνοιαι μεταξὺ τῶν νεοφωτίστων Χριστιανῶν, καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν τοῦτον τόν πνευματικόν των πατέρα ἀγνωμοσύνη πολλῶν (Πράξ. κ΄ 17).

Ἦτο ἥρως ἀτρόμητος. Ἀντιμετώπισεν ἀδιστάκτως τὴν μανίαν καὶ τὴν περιφρόνησιν ὁλοκλήρου τοῦ ἔθνους του. Δὲν ἐδίστασε δέ χάριν τῆς ἀληθείας νὰ ἐπιτιμήσῃ καὶ αὐτὸν τὸν πρύτανιν τῶν Ἀποστόλων ἐνώπιον ὁλοκλήρου τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τὴν συμμόρφωσίν του πρὸς τὸ παλαιὸν καθεστώς. Κατὰ δὲ τὴν ζοφερὰν ἐκείνην νύκτα, ὅτε ἡ μαινομένη θάλασσα καὶ ὁ τρομερὸς Εὐροκλύδων κατεσύντριβον τὸ πλοῖόν του ἐπὶ τῶν βράχων τῆς Μελίτης, ὅτε τὸ πλήρωμα ὁλόκληρον καὶ αὐτοὶ οἱ ἀνάλγητοι Ρωμαῖοι στρατιῶται ἔξαλλοι ἐκ τοῦ φόβου καὶ τῆς συγχύσεως ἐζήτουν νὰ ριφθῶσιν εἰς τὴν θάλασσαν, ὁ Παῦλος μόνος παρέμεινεν ἀτάραχος, καὶ διὰ φωνῆς σταθερᾶς, ἥτις μέχρις ἡμῶν ἀντηχεῖ παρήγορος ἐν ὥραις δειναῖς, ἔκραξεν· «Θαρρεῖτε, ὦ ἄνδρες, διότι ὁ Θεός μου μοὶ ἐχάρισε τὴν ζωὴν πάντων ὑμῶν καὶ οὐδεμία ψυχὴ ἐξ ἡμῶν θὰ ἀπολεσθῇ!»

Ἦτο μέγας ρήτωρ.

Συνεκλόνισε τὸ Συνέδριον εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τὸν ὄχλον παρὰ τὴν κλίμακα τῆς Ἀντωνίας. Συνεκράτησεν ἄπνουν τὴν φιλοπεριέργειαν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ κοινοῦ ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου. Ἀνέπτυξε τὴν αὐτὴν πειστικότητα ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς Λυδίας καὶ ἐν τῇ εἱρκτῇ τῶν Φιλίππων, μὲ τὴν ὁποίαν συνεκράτησε τὸν ὄχλον ἐν Ἐφέσῳ.

Ἡ δὲ πίστις του ἐδοκιμάσθη μέχρι τέλους. Δὲν ὠπισθοχώρησεν ὅταν ἐφανερώθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ὅτι δεσμὰ καὶ πιθανὸν ὁ θάνατος τὸν ἀνέμενον εἰς τὸν πρὸς ὃν διηυθύνετο ὅρον.

Χάριν τοῦ Χριστοῦ ὁ Παῦλος ὑπῆρξεν ὁποῖος ὑπῆρξεν. Αἱ λέξεις αὗται ὑπῆρξαν τὸ σύνθημα τῆς ζωῆς αὐτοῦ, καὶ αὗται μᾶς ἀποκαλύπτουν τὸ ἐλατήριον τῶν θυσιῶν καὶ παθημάτων αὐτοῦ. Ἡ ***καθιέρωσις*** ἑαυτοῦ καὶ παντὸς πράγματος τὸ ὁποῖον εἶχε καὶ ἐξετίμα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Χριστοῦ ἐξηγεῖ εἰς ἡμᾶς τὸν μέγαν ἄνδρα καὶ τὸ μέγα του ἔργον.

«Δὲν συνεβουλεύθην» λέγει «σάρκα καὶ αἷμα,» «δὲν ἔλαβον δηλαδὴ ὑπ' ὄψιν μου τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸν κύκλον τῶν ἐπιγείων πραγμάτων καὶ συμφερόντων.» «Εἶμαι ἕτοιμος» «Εἶμαι χρεώστης» «Δὲν αἰσχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ.» «Δι' ἐμὲ τὸ ζῆν εἶναι ὁ Χριστός»—Αἱ ρήσεις αὗται μᾶς ἀποκαλύπτουν τὸ μυστικὸν τῆς ποικίλης καὶ τελεσφόρου του δράσεως, καὶ παρέχουν εἰς τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ ἦναι κήρυκες καὶ ἱεραπόστολοι τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, πρότυπον καὶ ἔμπνευσιν,—τὸν Μέγαν Ἀπόστολον τῶν Ἐθνῶν.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΥ

περὶ Ἑλληνικῆς Ὀρθοδοξίας καὶ Ἀμερικανικοῦ Προτεσταντισμοῦ μετὰ δευτέραν ἐπίσκεψιν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ὑπό τινας ἐπόψεις Ἑλληνικὴ Ὀρθοδοξία καὶ Ρωμαϊκὸς Καθολικισμὸς δύνανται νὰ ἐξετασθῶσιν ὁμοῦ καὶ τεθῶσιν ἐν τῇ αὐτῇ κατηγορίᾳ· ἀλλ' ἡ κατ' ἐπιφάνειαν ὁμοιότης μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν δὲν πρέπει νὰ ἐπισκοτίσῃ τὰς εἰς τὸ βάθος διαφοράς. Κατὰ βάθος ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον χωρίζει τὴν μίαν ἀπὸ τῆς ἄλλης εἶναι, ὅτι ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἀξιοῖ ὅτι εἶναι ἡ μόνη ἀληθὴς Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, κατέχουσα κῦρος ἀλάθητον, ἐνῷ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία εἶναι πολὺ μᾶλλον φιλελεύθερος πρὸς ἄλλας Ἐκκλησίας καὶ πρόθυμος νὰ ἐπικοινωνῇ καὶ συνεργάζηται μετ' αὐτῶν κατὰ πολλοὺς τρόπους. Ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἔχει τὴν ἀξίωσιν ὅτι κατέχει τὴν ἀλήθειαν ἐν τῇ τελικῇ αὐτῆς μορφῇ, ἐν ᾧ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία δέχεται νὰ κρίνῃ ἑαυτήν, ὅθεν καὶ εἶναι ἐπιδεικτικὴ προόδου. Ὑπάρχουσιν ἔνθερμα εὐαγγελικὰ πνεύματα εἰς ἀμφοτέρους τοὺς κλάδους, Ἑλληνικόν τε καὶ Ρωσσικόν, τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα ποθοῦσιν ἐκκλησιαστικὴν ἀναμόρφωσιν καὶ πνευματικὴν ἀναγέννησιν.

Μὲ ὅλας ὅμως τὰς σημαντικὰς ταύτας καὶ κατὰ βάθος διαφορὰς ὁ Ρωμαϊκὸς Καθολικισμὸς καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ὀρθοδοξία ἐπιμένουσιν εἰς τοὺς τύπους καὶ τὸ ἱερατεῖον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἠθικὴν ἄποψιν τῆς Διαμαρτυρήσεως. Παραδείγματος χάριν, δὲν θὰ ὑπάρχῃ πιθανῶς κοινότης ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, ἐξαιρέσει τῶν Μαύρων, ἐν τῇ ὁποίᾳ αἱ ὑπηρεσίαι χριστιανοῦ ποιμένος εἶναι εἰς τοὺς Διαμαρτυρομένους δεκταί, ἐὰν ὑπάρχῃ γενικὴ πεποίθησις ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀνήθικος. Οἱ γνωρίζοντες ὅμως τὰς χώρας, ἔνθα ἐπικρατεῖ ὁ Καθολικισμός, γνωρίζουσιν ὅτι τοιοῦτοι ἄνθρωποι εἶναι ἀνεκτοὶ ὡς ἱερεῖς, ἐπειδὴ γίνεται διάκρισις μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου ὡς τοιούτου καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου ὡς ἱερέως καὶ ὡς «ἀντιπροσώπου τοῦ Θεοῦ». Δὲν κάμνω λόγον περὶ τοῦ Κλήρου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀλλὰ νομίζω ὅτι ἔρευνα γινομένη ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην θὰ ἦτο διδακτική.

Ὑπάρχει ἀξιοσημείωτος διαφορὰ μεταξὺ Διαμαρτυρομένων χωρῶν ἐξ ἑνὸς καὶ Καθολικῶν καὶ Ὀρθοδόξων χωρῶν ἐξ ἄλλου, ὡς πρὸς τὰ ζητήματα τὰ σχετιζόμενα πρὸς τὸ φῦλον. Ἐπὶ παραδείγματι, ἐν ᾧ πορνεία καὶ ἀνηθικότης ἐν γένει ὑπάρχει πιθανῶς εἰς ὅλας τὰς χώρας, εἶναι ὅλως ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸ αἴσθημα τῶν Ἀμερικανῶν Διαμαρτυρομένων νὰ γείνωσι νόμοι ἐπιτρέποντες τὰ χαμαιτυπεῖα. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι χαλαροὶ δημόσιοι ὑπάλληλοι πολλάκις παραβλέπουσιν καὶ ἀσθενὴς κοινὴ γνώμη ἀνέχεται, καὶ ἐνίοτε διεφθαρμένος τις ἀστυνομικὸς λαμβάνει χρήματα ἀπέναντι τῆς προστασίας ἣν παρέχει, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει πολιτεία καθ' ὅλην τὴν Ἀμερικήν, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ψηφισθῇ νόμος ἐπιτρέπων τὴν ὕπαρξιν

«οἴκων ἀνοχῆς». Τὸ τοιοῦτον θὰ ἦτο ὡς εἰ ἐλέγομεν πρὸς τὰ παιδία μας καὶ τοὺς νέους μας: «Ἡ ἀνηθικότης εἶναι μία ἀνάγκη τοῦ ἀνθρώπου, καὶ δὲν ἀπαιτοῦμεν νὰ διάγητε κατὰ τρόπον ἁγνόν. Ἡ Κυβέρνησίς σας, ἡ Πατρίς σας σᾶς προσκαλεῖ νὰ κορέσητε τὰ πάθη σας κατὰ βούλησιν». Πρὸς δὲ τὸ γυναικεῖον φῦλον ἡ Κυβέρνησις θὰ ἔλεγε: «Σᾶς καλοῦμεν νὰ χορηγήσητε ἀριθμόν τινα ἀπὸ τὰς ἀδελφάς σας αἵτινες θὰ ἔχωσιν ὡς ἔργον νὰ πωλήσωσι τὴν ἀρετήν των διὰ νὰ ἱκανοποιήσωσι τὰ πάθη τῶν ἀνδρῶν. Αἱ λοιπαὶ δύνασθε νὰ ζῆτε ἁγνὴν ζωήν, ἐὰν θέλητε νὰ ἔχετε καλὴν ὑπόληψιν, ἀλλὰ δὲν δικαιοῦσθε νὰ περιμένητε τὴν τοιαύτην ἀρετὴν παρὰ τῶν ἀδελφῶν σας, τῶν θυμάτων ὑμῶν καὶ τῶν υἱῶν σας». Δὲν λέγω ὅτι οὕτω θεωροῦσι τὸ πρᾶγμα χῶραι τῆς Εὐρώπης, ἐν αἷς καὶ ἡ Ἑλλάς, ἀλλὰ τοιαύτη εἶναι ἡ τῶν Ἀμερικανῶν Διαμαρτυρομένων ἄποψις.

Ἐν σχέσει πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο τῆς ἀνηθικότητος αἱ κοινωνικαὶ συνήθειαι τῆς νεολαίας εἶναι σημαντικῶς διάφοροι. Οὐ μόνον ἡ ἐκπαίδευσις γίνεται μικτὴ ἐν Ἀμερικῇ, ἀλλὰ καὶ γενικῶς παιδία καὶ κοράσια, νέοι καὶ νέαι συναντῶνται ἐλευθέρως, ἡμέρας τε καὶ νυκτός, πανταχοῦ τῆς Διαμαρτυρομένης Ἀμερικῆς ἄνευ ἀνάγκης ἐπιβλέψεως. Ἀληθῶς αἱ συνήθειαι ἡμῶν ὡς πρὸς τοῦτο ἐκπλήττουσι τοὺς Εὐρωπαίους, ἀλλ᾽ ὁ γράφων ἔχει τὴν πεποίθησιν, ἣν βεβαιοῖ ἡ παρατήρησις, ὅτι ὁ Ἀμερικανικὸς ἡμῶν τρόπος εἶναι ὁ καλλίτερος ἀπὸ ψυχολογικῆς ἀπόψεως.

Κλείω τὸ ἄρθρον τοῦτο μὲ μίαν ἄλλην παρατήρησιν, Ἡ Ἀμερικὴ εἶναι ἐπισήμως «ξηρὰ χώρα», ἀπέχουσα τῆς οἰνοπνευματοποσίας ἐπειδὴ αἱ Διαμαρτυρόμεναι ἐκκλησίαι τὸ ἐζήτησαν. Οἱ πλεῖστοι τῶν Διαμαρτυρομένων ποιμένων δὲν λαμβάνουσιν ὡς τοιοῦτοι μέρος εἰς τὴν πολιτικὴν· ἀλλὰ πάντοτε ἐθεώρησαν καθῆκον αὐτῶν νὰ λαλῶσι καὶ λάβωσιν ἐνεργὸν μέρος ἐπὶ παντὸς ἠθικοῦ ζητήματος. Αἱ ἰσχυρότεραι καὶ πολυπληθέστεραι ἐκκλησίαι τῶν Διαμαρτυρομένων ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῆς παντελοῦς ἀποχῆς ἀπὸ πνευματωδῶν ποτῶν (τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ζύθου περιλαμβανομένων) καὶ ὑπὲρ τῆς ἀπολύτου ἀπαγορεύσεως παντὸς εἴδους οἰνοπνευματούχων ποτῶν διὰ τὸ ἔθνος ὁλόκληρον.

Ἴσως θεωρηθῶ ὡς ἐπικρίνων ξένους λαοὺς ἢ ξένας ἐκκλησίας, ἀλλ᾽ ὁ σκοπός μου εἶναι νὰ σημειωθῶσιν αἱ διαφοραὶ αὗται ἐν τῇ ἀντιλήψει τῶν μνημονευθέντων ζητημάτων. Ἀναγκάζομαι ὅμως νὰ ὁμολογήσω, ὅτι νομίζω ὅτι ἡμεῖς οἱ Διαμαρτυρόμενοι Ἀμερικανοὶ εἴμεθα ἐν τῷ δικαίῳ ἐπὶ πάντων τούτων, ὁ δὲ ἀναγνώστης εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἔχῃ τὴν ἐναντίαν γνώμην, ἐὰν οὕτω προτιμᾷ.

Εν Θεσσαλονίκῃ 12 Αὐγούστου 1923.

Ἰωάννης Γ. Γράμπερυ.
Professor John G. Granbery
Georgetown Texas.

Ο ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΜΑΓΟΣ

(ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ τοῦ Henry van Dyke).

(Συνέχεια)

Καὶ ἄλλος εἶπεν: «Ὦ Ἀρτάβανες, ἐγὼ δὲν γνωρίζω τοιαῦτα πράγματα, τὸ δὲ ἀξίωμά μου ὡς φύλακος τοῦ Βασιλικοῦ θησαυροῦ μὲ κρατεῖ ἐδῶ. Μία τοιαύτη ἀναζήτησις δὲν εἶναι δι᾿ ἐμέ. Ἐὰν σὺ αἰσθάνεσαι ὅτι πρέπει νὰ τὴν ἐπιχειρήσῃς, σὲ ἀποχαιρετῶ.»

Καὶ ἄλλος εἶπεν: «Εἰς τὸν οἶκόν μου ἀναπαύεται ἡ νεαρά μου σύζυγος· δὲν δύναμαι δὲ οὔτε νὰ τὴν ἀφήσω οὔτε νὰ τὴν παραλάβω μαζύ μου εἰς τὴν παράδοξον ταύτην ὁδοιπορίαν· ἀλλ᾿ οὔτε δι᾿ ἐμὲ ἡ ἀναζήτησις αὕτη. Σοὶ εὔχομαι κατευόδιον ὅπου καὶ ἂν σὲ φέρουν τὰ βήματά σου. Χαῖρε.»

Καὶ ἄλλος προσέθεσεν: «Ἐγὼ εἶμαι ἀσθενὴς καὶ ἀκατάλληλος διὰ κακουχίας, ἀλλ᾿ ὑπάρχει κάποιος μεταξὺ τῶν ὑπηρετῶν μου, τὸν ὁποῖον θὰ στείλω μετὰ σοῦ διὰ νὰ μοὶ φέρῃ εἰδήσεις σου.»

Τοιουτοτρόπως ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου ὅλοι ἐξῆλθον τῆς οἰκίας τοῦ Ἀρταβάνους. Ἀλλ᾿ ὁ Ἄβγαρος, ὁ πρεσβύτερος ὅλων, ὅστις καὶ τὸν ἀγάπα πολύ, ἔμεινε μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν ἄλλων.

«Τέκνον μου, πιθανὸν τὸ φῶς τῆς ἀληθείας νὰ εὑρίσκεται εἰς τὸ σημεῖον τὸ ὁποῖον εἶδες εἰς τὸν οὐρανόν, ὥστε νὰ σὲ ὁδηγήσῃ βεβαίως πρὸς τὸν Ἄρχοντα καὶ τὸ ἀθάνατον φῶς· ἀλλ᾿ ἐνδέχεται καὶ νὰ ἦναι ἁπλῆ σκιὰ τοῦ φωτός, ὡς εἶπεν ὁ Τιγράνης, καὶ τότε ὁ ἀκολουθῶν αὐτὴν θὰ ὑποβληθῇ εἰς μακρὰν ὁδοιπορίαν καὶ ἄκαρπον ἔρευναν. Ἐν τούτοις εἶναι καλλίτερον νὰ ἀκολουθῇ τις τὴν σκιὰν τοῦ Ἀρίστου παρὰ νὰ ἀρκεῖται εἰς τὸ μέτριον.

Καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν νὰ βλέπουν πράγματα θαυμάσια καὶ ἀξιοπερίεργα πρέπει πολλάκις νὰ ὁδοιποροῦν μόνοι. Εἶμαι πολὺ γέρων διὰ ν᾿ ἀναλάβω τὴν ὁδοιπορίαν ταύτην, πλὴν ἡ καρδία μου θὰ σὲ συνοδεύσῃ ἡμέραν καὶ νύκτα, καὶ θὰ γνωρίσω τὸ τέλος τῆς ἐρεύνης σου. Ὕπαγε ἐν εἰρήνῃ,» καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἄβγαρος ἐξῆλθε τοῦ κυανοῦ δωματίου μὲ τοὺς ἀργυροῦς ἀστέρας, ὁ δὲ Ἀρταβάνης ἔμεινε μόνος.

Συνέλεξε τὰ κοσμήματά του καὶ τὰ ἐξησφάλισεν ἐντὸς τῆς ζώνης του. Ἐπὶ μακρὸν ἐστάθη παρατηρῶν τὴν φλόγα, ἡ ὁποία ἀνέλαμψε καὶ πάλιν κατέπεσεν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ· κατόπιν ἀνεσήκωσε τὸ βαρὺ παραπέτασμα, καὶ διῆλθε μεταξὺ τῶν κιόνων τοῦ πορφυρίτου ἐπὶ τοῦ δώματος.

Τὸ ῥῖγος, τὸ ὁποῖον διατρέχει τὴν γῆν, μόλις ἀρχίσῃ νὰ ἐξυπνᾷ ἐκ τοῦ ὕπνου της, ἦτο ἤδη ἐπαισθητόν, ὁ δὲ δροσερὸς ἀὴρ ὅστις προαγγέλλει τὴν χαραυγὴν κατήρχετο ἀπὸ ὑψηλὰς χιονοσκεπεῖς φάραγγας τοῦ ὄρους Ὀρόντη. Τὰ πτηνὰ μόλις ἀφυπνισθέντα, ἐπήδων καὶ ἐτίτιζον ἀναμέσον τῶν ψιθυριζόντων φύλλων, ἡ δὲ εὐωδία τῶν ὡρίμων σταφυλῶν ἐφέρετο εἰς πνοὰς ἀπὸ τὰς ἀναδενδράδας. Μακράν,

ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν πεδιάδων ἐξετείνετο λευκόν τι νέφος ἐν εἴδει λίμνης. Ἀλλὰ πέραν τούτου ὅπου αἱ μεμακρυσμέναι κορυφαὶ τοῦ ὄρους Ζάγρος διεγράφοντο ὀδοντωταὶ ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ ὁρίζοντος, ὁ οὐρανὸς ἦτο αἴθριος, ἐκεῖ δὲ οἱ δύο πλανῆται—ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Κρόνος ἐν συζυγίᾳ—ἔλαμπον ὡς μάζα διάπυρος καὶ σπινθηροβόλος ἕτοιμοι νὰ ἀναφλεγοῦν.

Ἐνῷ ὁ Ἀρταβάνης παρετήρει τούτους, κυανοῦς σπινθὴρ ἀνέδυσεν ἐκ τοῦ σκότους μὲ πορφυρὰν λάμψιν, συσπειρούμενος εἰς σφαῖραν πυρράν, ὑψουμένην ἑλικοειδῶς πρὸς τὰ ἄνω διὰ μέσου τῶν κροκωδῶν καὶ κιτρίνων ἀκτίνων, διὰ νὰ ἀπολήξῃ εἰς αἰχμὴν παλλεύκου ἀκτινοβολίας.

Μικρά, ἀπείρως ἀπομεμακρυσμένη, ἀλλὰ τελεία εἰς τὰς λεπτομερείας της, ἔλαμψεν ἡ νέα φλὸξ εἰς τὸν ἀχανῆ θόλον, μὲ λάμψιν ὡσὰν τὰ τρία κοσμήματα τοῦ Μάγου νὰ εἶχον συνέλθει καὶ ἀναμιχθῆ εἰς μίαν ζῶσαν ἑστίαν φωτός.

Ἔκλινε τὴν κεφαλὴν καὶ ἐκάλυψε τὸ μέτωπον διὰ τῶν χειρῶν του.

«Τοῦτο εἶνε τὸ σημεῖον», εἶπεν, «ὁ Βασιλεὺς ἔρχεται, καὶ ἐγὼ πρέπει νὰ ὑπάγω πρὸς συνάντησίν Του.»

II.

Καθ' ὅλην τὴν νύκτα, ἡ Βάσδα, ἡ ταχυτάτη φορβὰς τοῦ Ἀρταβάνους, ἀνέμενεν ἑτοίμη μὲ τὸ ἐφίππιον καὶ τὰ ἡνία της εἰς τὸν σταῦλον της, κτυπῶσα ἀνυπομόνως τὸ ἔδαφος καὶ κινοῦσα τὸ ἐπιστόμιον, ὡσεὶ συμμεριζομένη τὴν ἀνυπομονησίαν τοῦ κυρίου της. Πρὶν ἢ τὰ πτηνὰ ἀναμέλψουν τὸ εὔθυμον πρωϊνόν των ᾆσμα, πρὶν ἢ τὸ λευκὸν νέφος ἀρχίσῃ νὰ ὑψοῦται νωχελῶς ἀπὸ τὴν πεδιάδα, ὁ Τέταρτος Μάγος ἔτρεχε ταχέως ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ, ἥτις περιζωννύει τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Ὀρόντου πρὸς δυσμάς.

Πόσον στενή, πόσον οἰκεία εἶναι ἡ φιλία μεταξὺ ἑνὸς ἀνθρώπου καὶ τοῦ εὐνοουμένου του ἵππου, ὅταν πρόκειται νὰ μεταβῇ εἰς μακρὰν ὁδοιπορίαν! Εἶναι μία σιωπηλή, περιεκτικὴ φιλία, μία σχέσις ἡ ὁποία δὲν ἔχει ἀνάγκην λέξεων.

Πίνουν ἀμφότεροι ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ κοιμῶνται ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς φύλακας ἀστέρας. Συναισθάνονται ὁμοῦ τὴν καταδαμάζουσαν γοητείαν τῆς ἐπερχομένης νυκτὸς καὶ τὴν ζωογόνον χαρὰν τῆς αὐγῆς. Ὁ κύριος μοιράζει τὸ λιτὸν δεῖπνόν του μὲ τὸν πεινασμένον σύντροφόν του, καὶ αἰσθάνεται τὰ μαλακὰ καὶ ὑγρὰ ἐκείνου χείλη θωπεύοντα τὴν παλάμην τῆς χειρός του, ἐνῷ τρώγει τὸ προσφερόμενον τεμάχιον ἄρτου.

Εἰς τὸ φαιὸν ἡμίφως τῆς χαραυγῆς τὸν ἐξυπνᾷ ἡ ἐλαφρὰ διεγέρσις μιᾶς θερμῆς καὶ γλυκείας ἀναπνοῆς ἐπὶ τοῦ κοιμωμένου προσώπου του, καὶ βλέπει εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ πιστοῦ του συνοδοιπόρου τὴν ἕτοιμον ἀναμονὴν τῶν νέων κόπων τῆς ἡμέρας. Ὑπὸ οἷον δήποτε ὄνομα καὶ ἂν ἐπικαλῆται τὸν Θεόν του, θὰ εὐχαριστῇ Αὐτὸν διὰ τὴν ἄρρητον ταύτην συμπάθειαν, τὴν ἄλαλον ταύτην στοργήν, ἡ δὲ πρωϊνή του προσευχὴ θὰ περιέχῃ καὶ τὴν εὐχήν: «Ὁ Θεὸς νὰ εὐλογήσῃ

καὶ τὸν ἵππον καὶ τὸν ἀναβάτην, καὶ νὰ φυλάξῃ τοὺς πόδας μας ἀπὸ πτῶσιν καὶ τὰς ψυχάς μας ἀπὸ θάνατον!».

Ἔπειτα διὰ τοῦ διαπεραστικοῦ πρωϊνοῦ ἀέρος, αἱ ταχεῖαι ὁπλαὶ κτυποῦν τὴν προχώρησιν, τὴν κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ, ρυθμιζόμεναι πρὸς τοὺς παλμοὺς δύο καρδιῶν αἱ ὁποῖαι κινοῦνται μὲ τὴν αὐτὴν ζωηρὰν ἐπιθυμίαν — νὰ κερδήσουν χῶρον, διὰ νὰ καταβροχθήσουν τὰς ἀποστάσεις, διὰ νὰ φθάσουν εἰς τὸ τέρμα τῆς ὁδοιπορίας των.

Ὁ Ἀρταβάνης ὤφειλε πράγματι νὰ ἱππεύσῃ σταθερῶς καὶ μὲ ὑπολογισμὸν ἀκριβῆ διὰ νὰ συναντήσῃ κατὰ τὴν ὡρισμένην ὥραν τοὺς ἄλλους Μάγους, ἐπειδὴ ὁ δρόμος ἦτο ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα παρασάγγας, τὸ δὲ ἀνώτατον ὅριον τοῦ ἡμερησίου δρόμου, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ διανύσῃ, ἦτο μόνον δέκα πέντε παρασάγγας. Ἀλλ' αὐτὸς ἐγνώριζε τὴν δύναμιν τῆς Βάσδας καὶ ἐχώρει πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἄνευ ἀνυπομονησίας, διατρέχων τὴν ὁρισθεῖσαν ἀπόστασιν τῆς ἡμέρας, ἄν καὶ ἔπρεπε νὰ ταξειδεύσῃ ἀργὰ τὴν νύκτα καὶ τὴν πρωΐαν πολὺ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου.

Ἀντιπαρῆλθε κατὰ μῆκος τὰς καστανοχρόους ὑπωρείας τοῦ ὄρους Ὀρόντου, ἀνεσκαμμένας ὑπὸ ἑκατοντάδων χειμάρρων.

Διῆλθε τὰς ὁμαλὰς πεδιάδας τῶν Νισαίων, ὅπου αἱ πεφημισμέναι ἀγέλαι τῶν ἵππων βόσκουν εἰς εὐρείας νομὰς καὶ οὗτοι ἐτίναζον τὰς κεφαλάς των εἰς τὴν προσέγγισιν τῆς Βάσδας, καὶ ἐκάλπαζον μὲ πολύκροτον ἦχον — τότε σμήνη ἀγρίων πτηνῶν ἠγείροντο αἰφνιδίως ἀπὸ τοὺς βαλτώδεις λειμῶνας, διαγράφον μεγάλους κύκλος μὲ τὴν ἀπαστράπτουσαν πτῆσιν ἀναριθμήτων πτερύγων καὶ μὲ ὀξείας κραυγὰς θαυμασμοῦ.

Διεπέρασε τοὺς γονίμους ἀγροὺς τοῦ Κογκαπὰρ, ὅπου ἡ κόνις τῶν ἁλωνίων ἐπλήρου τὸν ἀέρα μὲ χρυσῆν ὁμίχλην, καλύπτουσαν κατὰ τὸ ἥμισυ τὸν παμμεγέθη ναὸν τῆς Ἀστάρτης μὲ τοὺς τετρακοσίους του κίονας.

Εἰς τὸ Βαγιστάν, μεταξὺ τῶν πλουσίων κήπων, τῶν ποτιζομένων ὑπὸ πηγῶν ἀναβλυζόντων ἐκ τοῦ ράχου, ὁ Ἀρταβάνης ὕψωσε τοὺς ὀφθαλμούς του πρὸς τὸ ὄρος, τοῦ ὁποίου ἡ τραχεῖα κάτοψις ὑπερκρεμαμένη τοῦ δρόμου, φέρει τὴν εἰκόνα τοῦ Βασιλέως Δαρείου, καταπατοῦντος τὸν πεπτοκότα ἐχθρόν του, καὶ τὸν ὑπερήφανον κατάλογον τῶν πολέμων καὶ τῶν νικῶν του, ἐγγεγλυμμένα ὑψηλὰ, εἰς τὴν κάτοψιν τοῦ αἰωνίου κρημνοῦ.

Διὰ πολλῶν ἀνηλίων καὶ ἐρήμων διόδων, εἰσχωρῶν ἐπιπόνως διὰ μέσου τῶν ράχεων τῶν ἀνεμοδαρμένων λόφων, ὑπὸ σκοτεινὰς φάραγγας, ὅπου ὁ ποταμὸς ἐβρυχᾶτο καὶ ἔσπευδε πρὸ αὐτοῦ ὡς ἄγριος ὁδηγὸς, εἶτα διὰ μέσου τερπνῶν κοιλάδων βαθμηδὸν κατερχόμενων μετὰ πλουσίων ἀμπελώνων καὶ ὀπωροφόρων δένδρων διὰ τῶν ἀλσῶν τῶν δρυῶν τῆς Καρίνης καὶ τῶν σκοτεινῶν πυλῶν τοῦ ὄρους Ζάγρος, περιτετειχισμένου δι' ἀπορρώγων βράχων, μέχρι τῆς ἀρχαίας πόλεως Καλᾶ (Χαλᾶ) ὅπου πρὸ πολλῶν ἐτῶν εἶχε μείνει αἰχμάλωτος ὁ λαὸς τῆς Σαμαρείας. Ἐκεῖθεν ἐξελθὼν διὰ τῶν πελωρίων πυλώνων, τοὺς ὁποίους διήνοιγον οἱ περικυκλοῦντες λόφοι, ὁ Ἀρταβάνης εἶδε τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀρχιερέως τῶν Μάγων, ἐγγεγλυμ-

μένην ἐπὶ τοῦ κρημνοῦ μὲ τὰς χεῖρας ὑψωμένας, ὡς νὰ εὐλογῇ τοὺς αἰῶνας τῶν ὁδοιπόρων. Διῆλθε τὴν εἴσοδον κοιλάδος, καταφύτου ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον μὲ κήπους ῥοδακινεῶν καὶ συκεῶν ἀναμέσον τῶν ὁποίων ἔρρεεν ἀφρίζων ὁ ποταμὸς Γάνδης διὰ μέσου τῶν εὐρειῶν ὀρυζοφυτειῶν ὅπου αἱ φθινοπωριναὶ ὁμίχλαι ἤπλωνον τὴν θανατηφόρον πνοὴν ὑπὸ τὰς τρεμούσας σκιὰς τῆς λεύκης καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ φοίνικος τῶν ὑψουμένων κατὰ μῆκος τοῦ ῥοῦ τοῦ ποταμοῦ μεταξὺ τῶν χαμηλοτέρων λόφων· καὶ ἐξῆλθεν ἐπὶ τῆς ἐπιπέδου ἐκτάσεως, τὴν ὁποίαν διέσχιζεν ἡ ὁδός, εὐθεῖα ὡς βέλος, διὰ τῶν καλαμώνων καὶ τῶν ἡλιοκαύστων λειβαδίων, διῆλθε τὴν πόλιν τῆς Κτησιφῶντος, ὅπου ἐβασίλευον οἱ Πάρθοι αὐτοκράτορες, καὶ τὴν μεγάλην μητρόπολιν τῆς Σελευκείας, τὴν ὁποίαν ᾠκοδόμησεν ὁ Ἀλέξανδρος διὰ μέσου τῶν στροβίλων τοῦ Τίγρητος καὶ τῶν πολλῶν διωρύγων τοῦ Εὐφράτου, μὲ ὕδατα κίτρινα καὶ θολὰ διὰ μέσου τῶν σιτοφόρων χωρῶν — δι' ὅλων αὐτῶν ὁ Ἀρταβάνης ἔσπευδε πρὸς τὰ ἐμπρός, μέχρις ὅτου τὴν ἑσπέραν τῆς δεκάτης ἡμέρας ἔφθασε ὑπὸ τὰ κατηρειπωμένα τείχη τῆς πολυπληθοῦς ποτὲ Βαβυλῶνος.

Ἡ Βάσδα ἦτο σχεδὸν ἐξηντλημένη, ὁ δὲ Ἀρταβάνης προθύμως θὰ εἰσήρχετο εἰς τὴν πόλιν διὰ νὰ εὕρῃ ἀνάπαυσιν καὶ ἀναψυχὴν δι' ἑαυτὸν καὶ δι' αὐτήν. Ἀλλ' ἤξευρεν ὅτι ὑπελείπετο ἀκόμη τρίωρος ὁδοιπορία ἕως εἰς τὸν Ναὸν τῶν Ἑπτὰ Σφαιρῶν, καὶ ἔπρεπε νὰ φθάσῃ εἰς τὸ μέρος τοῦτο περὶ τὸ μεσονύκτιον, ἐὰν ἤθελε νὰ εὕρῃ τοὺς συντρόφους του ἀναμένοντας. Διὰ τοῦτο δὲν ἔμεινεν, ἀλλ' ἐξηκολούθησε σταθερῶς διὰ τῶν καλαμώνων.

Ἓν ἄλσος ἐκ φοινίκων εἶχε σχηματίσει μίαν νῆσον μελαγχολίας εἰς μίαν ὠχρὰν θάλασσαν. Ὅταν διέβαινε τὴν σκιάν της, ἡ Βάσδα ἐχαλάρωσε τὸ βῆμα καὶ ἤρχισε νὰ ἐξερευνᾷ τὸν δρόμον της προσεκτικώτερον.

Πλησίον τοῦ ἑτέρου ἄκρου τοῦ σκότους ἐφάνη ὅτι μία ἐντεταμένη προσοχὴ τὴν εἶχε καταλάβει. Ὠσφραίνετο κάποιον κίνδυνον ἢ δυσκολίαν· δὲν ἦτο δὲ τὸ ἰδίωμά της νὰ τὸν ἀποφύγῃ· μόνον ἤθελε νὰ ἑτοιμασθῇ δι' αὐτόν, καὶ νὰ τὸν ἀντιμετωπίσῃ φρονίμως, ὡς θὰ ἔπραττεν κάθε καλὸς ἵππος. Τὸ ἄλσος ἦτο περικεκλεισμένον καὶ σιωπηλὸν ὡς τάφος· οὔτε ἓν φύλλον ἐψιθύριζεν, οὔτε ἓν πτηνὸν ἐκελάδει.

Ἀνηρεύνα τὰ βήματά της πρὸ αὐτῆς λεπτότερον, ἔχουσα τὴν κεφαλήν της κεκλιμμένην πρὸς τὰ κάτω καὶ στενάζουσα ἐνίοτε μὲ μίαν προαίσθησιν φόβου. Τέλος ἀναπνεύσασα ταχέως μὲ ἀνησυχίαν καὶ φόβον, ἔμεινεν ἀκίνητος τρέμουσα ὁλόκληρος πρὸ ἑνὸς μαύρου ἀντικειμένου εἰς τὴν σκιὰν τοῦ τελευταίου φοίνικος.

Ὁ Ἀρταβάνης ἀφίππευσε. Τὸ ἀμυδρὸν φῶς τῶν ἀστέρων ἀπεκάλυψε τὴν μορφὴν ἀνθρώπου κειμένου ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ. Ἡ πενιχρά του ἐνδυμασία καὶ τὸ σχῆμα τοῦ σκελετώδους προσώπου του ἐδείκνυεν ὅτι ἦτο πιθανὸν εἷς ἐκ τῶν Ἑβραίων, οἵτινες κατῴκουν ἀκόμη κατὰ μεγάλας ὁμάδας πέριξ τῆς πόλεως. Τὸ ὠχρόν του δέρμα, ξηρὸν καὶ κίτρινον ὡς μεμβράνη, ἐδείκνυε σημεῖα θανατηφόρου πυρετοῦ, ὅστις ἐλυμαίνετο τὰς ἑλώδεις ἐκείνας ἐκτάσεις κατὰ τὸ φθινόπωρον. Ἡ ψυχρότης τοῦ θανάτου ἦτο εἰς τὴν ἰσχνήν του χεῖρα, καὶ ὅταν ὁ Ἀρταβάνης τὴν

ἀνεσήκωσεν, ὁ βραχίων ἀνέπεσεν ἀδρανὴς ἐπὶ τοῦ ἀκινήτου στήθους. Ἀπεμακρύνθη μὲ μίαν σκέψιν οἴκτου, ἐγκαταλείψας τὸ σῶμα εἰς τὴν περίεργον ἐκείνην ταφήν, τὴν ὁποίαν οἱ Μάγοι ἐθεώρουν πολὺ κατάλληλον—τὴν κηδείαν τῆς ἐρήμου, ἐκ τῆς ὁποίας οἱ γῦπες καὶ οἱ ἱέρακες ὑψοῦνται ἐπὶ μελανῶν πτερύγων, τὰ δὲ θηρία τοῦ ἀγροῦ ἐξολισθαίνουν λαθραίως ἀπομακρυνόμενα. Ὅταν δὲ ἀναχωροῦν ἀπομένει μόνον εἷς σωρὸς λευκῶν ὀστῶν ἐπὶ τῆς ἄμμου.

Ἀλλ᾽ ὅταν ἐστράφη διὰ νὰ ἀναχωρήσῃ, εἷς μικρός, ἀσθενὴς καὶ φασματώδης στεναγμὸς ἐξῆλθεν ἀπὸ τῶν χειλέων τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ μακροὶ δάκτυλοι ἥρπασαν τὸ κράσπεδον τοῦ Μάγου καὶ τὸν ἐκράτησαν δυνατά. Ἡ καρδία τοῦ Ἀρταβάνους ἀνεπήδησεν εἰς τὸν λαιμόν του, οὐχὶ ἄνευ φόβου, ἀλλὰ μὲ μίαν ἄφωνον δυσφορίαν διὰ τὴν φορτικότητα τῆς τυφλῆς ταύτης καθυστερήσεως.

Πῶς ἠδύνατο νὰ σταθῇ ἐδῶ εἰς τὸ σκότος διὰ νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του εἰς ἕνα ξένον ἑτοιμοθάνατον; Τι ἀξιώσεις εἶχεν αὐτὸ τὸ ἄγνωστον τεμάχιον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἐπὶ τῆς συμπαθείας ἢ τῶν ὑπηρεσιῶν του; Ἐὰν ἠργοπόρει μίαν μόνην ὥραν, δυσκόλως θὰ ἠδύνατο νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Βορσίππην κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν ὥραν. Οἱ σύντροφοί του θὰ ἐνόμιζον ὅτι ἐγκατέλειψε τὴν ὁδοιπορίαν, θὰ ὡδοιπόρουν ἄνευ αὐτοῦ, θὰ ἔχανε τὸ ποθούμενον.

Ἀφ᾽ ἑτέρου ἐὰν ἐξηκολούθει τὴν πορείαν του, ὁ ἄνθρωπος ἀναμφιβόλως θ᾽ ἀπέθνησκεν. Ἐὰν ὁ Ἀρταβάνης ἔμενεν, ἴσως νὰ ἀποκαθίστατο ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ καρδία του ἔπαλλε καὶ ἐταράσσετο ἐκ τοῦ σκληροῦ διλήμματος. Νὰ διακινδυνεύσῃ τὴν μεγάλην ἀμοιβὴν τῆς πίστεώς του χάριν μιᾶς ἁπλῆς ἀγαθοεργοῦ πράξεως; Ν᾽ ἀπομακρυνθῇ μόνον ἐπὶ ἓν λεπτὸν τῆς ὥρας ἀπὸ τοῦ ὁδηγοῦ Ἀστέρος διὰ νὰ δώσῃ ποτήριον ψυχροῦ ὕδατος εἰς ἕνα δυστυχῆ ἀπολλύμενον Ἑβραῖον;

«Θεὲ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἁγνότητος» εἶπε προσευχόμενος. «ὁδήγει με εἰς τὸν ἅγιον δρόμον, εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σοφίας, τὴν ὁποίαν μόνος Σὺ γνωρίζεις». Ἔπειτα ἐστράφη ὀπίσω πρὸς τὸν ἀσθενῆ ἄνθρωπον, χαλαρώσας ὀλίγον τὴν χεῖρά του, τὸν ἔφερεν εἰς ἕνα μικρὸν γήλοφον παρὰ τὴν ῥίζαν τοῦ φοίνικος. Ἔλυσε τὰς παχείας πτυχὰς τοῦ σαρικίου καὶ ἤνοιξε τὸ φόρεμα του ὑπεράνω τοῦ βυθισμένου στήθους του. Ἔφερεν ὕδωρ ἀπὸ μίαν τῶν μικρῶν διωρύγων ἐκεῖ που πλησίον καὶ ἔβρεξε τὸ μέτωπον καὶ τὸ στόμα τοῦ πάσχοντος. Ἀνέμιξεν ἓν ποτὸν ἐξ ἐκείνων τῶν ἁπλῶν ἀλλὰ δραστικῶν φαρμάκων, τὰ ὁποῖα ἔφερε πάντοτε εἰς τὴν ζώνην του —διότι οἱ Μάγοι ἦσαν ἰατροὶ καθὼς καὶ ἀστρολόγοι—καὶ τὸ ἔσταξε βραδέως μεταξὺ τῶν ἀχρόων χειλέων του. Ἐπὶ ὥραν ἀρκετὴν ἐκοπίασεν ὡς θὰ ἔπραττεν εἷς ἐπιδέξιος θεραπευτὴς ἀσθενειῶν. Τέλος ἐπανῆλθον αἱ δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, ἀνεσηκώθη καὶ παρετήρησε πέριξ του.

«Τίς εἶσαι σύ;» εἶπεν μὲ τὴν χονδρὴν διάλεκτον τοῦ τόπου, «καὶ διατὶ ἐζήτησες νὰ μὲ ἐπαναφέρῃς εἰς τὴν ζωήν;» «Εἶμαι Ἀρταβάνης ὁ Μάγος, ἐκ τῆς πόλεως τῶν Ἐκβατάνων, καὶ πηγαίνω εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ πρὸς ἀναζήτησιν ἑνὸς μέλλοντος νὰ γεννηθῇ βασιλέως τῶν Ἰουδαίων, μεγάλου Ἄρχοντος καὶ Λυτρωτοῦ

πάντων τῶν ἀνθρώπων. Δὲν δύναμαι νὰ καθυστερήσω περισσότερον εἰς τὸ ταξείδιόν μου, διότι τὸ καραβάνιον, τὸ ὁποῖον μὲ περιέμενε δυνατὸν νὰ ἀναχωρήσῃ ἄνευ ἐμοῦ. Ἀλλὰ κύτταξε, ἰδοὺ ὅ,τι ἀπέμεινεν ἐκ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου καὶ ἰδοὺ ἓν ποτὸν ἐκ θεραπευτικῶν βοτάνων. Ὅταν ἐπανέλθουν αἱ δυνάμεις τοῦ σώματός σου, δύνασαι νὰ εὕρῃς τὰς κατοικίας τῶν Ἑβραίων μεταξὺ τῶν οἴκων τῆς Βαβυλῶνος».

Ὁ Ἑβραῖος ἐσήκωσε τὴν τρέμουσαν χεῖρά του πρὸς τὸν οὐρανὸν λέγων:

«Τώρα, εἴθε ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ νὰ εὐοδώσῃ τὸ ταξείδιον τοῦ ἐλεήμονος καὶ νὰ φέρῃ αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ εἰς τὸν ποθητὸν λιμένα!

Στάσου! Δὲν ἔχω τίποτε νὰ σοὶ δώσω ὡς ἀμοιβήν· μόνον τοῦτο: ὅτι δύναμαι νὰ σοὶ εἴπω ποῦ πρέπει νὰ ζητηθῇ ὁ Μεσσίας. Διότι οἱ προφῆται ἡμῶν εἶπον ὅτι θὰ γεννηθῇ ὄχι εἰς Ἱερουσαλήμ, ἀλλὰ εἰς Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας. Εἴθε ὁ Κύριος νὰ σὲ φέρῃ ἀσφαλῶς εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον, διότι σὺ ἔκαμες οἶκτον εἰς ἀσθενῆ».

Εἶχεν ἤδη πρὸ πολλοῦ παρέλθει τὸ μεσονύκτιον. Ὁ Ἀρταβάνης ἵππευσε ταχέως, καὶ ἡ Βάσδα, ἀναλαβοῦσα ἐκ τῆς μικρᾶς ἀναπαύσεως, ἔτρεχε ζωηρὰ διὰ τῆς σιωπηλῆς πεδιάδος καὶ ἐκολύμβα εἰς τὰ ὕδατα τῶν διωρύγων, τὰς ὁποίας ἐσχημάτιζεν ὁ ποταμός. Ἀνέπτυξεν ὅλας της τὰς δυνάμεις καὶ ἐπέτα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὡς δορκάς. (Ἕπεται συνέχεια).

Π. Γ. Λογγινίδης.

ΤΙ ΕΣΤΟΙΧΙΣΕ ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑΝ

Ἐκτιμῶμεν ὅσον πρέπει ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες τὸ μέγα προνόμιον, τὸ ὁποῖον ἀπολαμβάνομεν, τοῦ νὰ κατέχωμεν ἀνέκαθεν τὸ Εὐαγγέλιον ἐν τῇ γλώσσῃ μας, ἐνῷ τὰ λοιπὰ ἔθνη ἐπὶ πολὺν χρόνον ἢ δὲν κατεῖχον αὐτὸ καθ' ὁλοκληρίαν, ἢ τὸ ἤκουον ἀναγινωσκόμενον εἰς ξένην γλῶσσαν, ὅπως συνέβαινεν εἰς ὅλας τὰς χώρας ὅπου ἐπεκράτει ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία; Ὀφείλομεν νὰ γνωρίζωμεν κατὰ βάθος καὶ νὰ πραγματοποιῶμεν ἀκριβέστερον παντὸς ἄλλου τὴν διδαχὴν τῆς Ἱερᾶς μας Βίβλου, καὶ νὰ ἐντρυφῶμεν εἰς τὰς ἀληθείας αὐτῆς μὲ ἐγκάρδιον ἀπόλαυσιν. Ἀλλ' ἔχει τὸ πρᾶγμα οὕτω μὲ ἡμᾶς; Ἢ θεωροῦμεν τοὐναντίον καὶ ἀνιαρὰν τὴν μελέτην τῶν θείων σελίδων καὶ ἔργον μόνον τοῦ κλήρου, μειδιῶμεν δὲ ὅταν βλέπωμεν ἀνθρώπους «τοῦ κόσμου», καταγινομένους εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν ἑρμηνείαν τούτου; Ἀλλ' ὑπῆρξαν ἄνδρες, ναί, καὶ γυναῖκες καὶ παιδία ἀκόμη—οἵτινες διὰ νὰ ἀποκτήσωσι καὶ νὰ κατέχωσιν ἐλευθέρως τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὴν γλῶσσαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐσκέπτοντο καὶ τὴν ὁποίαν ὡμίλουν καὶ ἐννόουν, ἐθυσίασαν ἀναπαύσεις καὶ ὑπάρχοντα, θέσιν καὶ ὑπόληψιν, καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ διαγωγὴ τῶν Ἄγγλων, προκειμένου νὰ στερηθῶσι τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὴν καθομιλουμένην των γλῶσσαν, καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Παπικὴ ἐκκλησία, κυριαρχοῦσα τῆς πολιτικῆς, καθὼς καὶ τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀπηγόρευεν ἐπὶ ποινῇ προστίμου καὶ φυλακίσεως καὶ βασάνων, νὰ ἀκροᾶται ὁ λαὸς ἄλλου ἢ τοῦ Λατινικοῦ κειμένου ἀπ' ἐκκλησίας ἀναγινωσκομένου.

Ἡ μετάφρασις τῶν Γραφῶν εἰς τὴν Ἀγγλικὴν ἤρχισε λίαν πρωΐμως, ἀλλ' ἤργησε νὰ ἐπικρατήσῃ, ἐν διαστήματι δὲ ἑκατοντάδων τινων ἐτῶν πλεῖστοι ἐδιώχθησαν καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν των ἔθυσαν ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς ταύτης.

Μεταξὺ τῶν μεταφραστῶν τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ Ἰωάννης Οὐΐκλιφ ὑπῆρξεν ὁ ἐνθερμότατος. Ἐδιώχθη πολλαχῶς καὶ ἦτο ἕτοιμος νὰ μεταβῇ εἰς θάνατον ὑπὲρ τῆς μεγάλης του ἀρχῆς, ἀλλ' ὁ Θεὸς ηὐδόκησε νὰ τὸν καλέσῃ εἰς Ἑαυτὸν διὰ τῆς φυσικῆς ὁδοῦ. Οἱ ἐχθροί του ὅμως, ἀφοῦ δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ κακοποιήσωσιν αὐτόν, διέταξαν νὰ ἀνοιχθῇ ὁ τάφος του καὶ νὰ κατακαῶσι δημοσίᾳ τὰ ὀστᾶ του, πρὸς ἐκφοβισμὸν τοῦ λαοῦ καὶ πρὸς ἀποτροπὴν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ νὰ ἀναγινώσκῃ τὸ Εὐαγγέλιον. Ποῖον ὅμως ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πράξεως ταύτης; Ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ γηπέδου, ὅπου ἤδρευεν ὁ ἀρχιερεὺς ὅστις διέταξε νὰ καοῦν τὰ λείψανα τοῦ Οὐΐκλιφ, ὑψοῦται σήμερον τὸ πολυώροφον μέγαρον τῆς Βρεττανικῆς Βιβλικῆς Ἑταιρίας, ἥτις ἑώρτασε τὴν ἑκατονταετηρίδα αὐτῆς τελευταίως καὶ κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἑκατὸν ἐκείνων ἐτῶν ἔχει ἐκτυπώσει ἄνω τῶν 200,000,000 ἀντιτύπων τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἰς ὅλας τὰς γλώσσας.

Ἑκατὸν ἔτη ἀκριβῶς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Οὐΐκλιφ ἐγεννήθη παιδίον, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ θυσιάσῃ τὴν ζωήν του ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς μεταξὺ τῶν συμπατριωτῶν του εἰς τὴν γλῶσσαν των. Ὅταν ἐσπούδαζεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Κανταβριγίας, συνήντησεν ἐκεῖ τὸν διάσημον Ἑλληνιστὴν Ἔρασμον, ὅστις κατεγίνετο τότε εἰς τὴν ἐκτύπωσιν νέας ἐκδόσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ κειμένου. Ὁ νέος φοιτητής, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἦτο Γουλιέλμος Τύνδαλ, τόσον ἔλαβεν ἐνδιαφέρον εἰς τὴν μελέτην τῶν Ἁγίων Γραφῶν, ὥστε ἀνεφώνησεν: «Ἐὰν ὁ Θεὸς μὲ ἀφήσῃ νὰ ζήσω, θὰ κάμω κάθε χωριατόπαιδο, τὸ ὁποῖον ὁδηγεῖ τὸ ἄροτρόν του, νὰ γνωρίζῃ τὴν ἁγίαν Γραφὴν καλλίτερα ἀπὸ τὸν Πάπαν τῆς Ρώμης!»

Ὁ Τύνδαλ τότε ἐπελήφθη τοῦ ἔργου τῆς μεταφράσεως τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὴν Ἀγγλικὴν γλῶσσαν καὶ ἀπετάνθη εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον τοῦ Λονδίνου, ὅπως τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ ἔχῃ ἓν μόνον δωμάτιον εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν διὰ νὰ ἐξακολουθῇ ἀνετώτερον τὴν ἐργασίαν του. Ἀλλ' ἡ ἀπάντησις ἦτο «ὅτι δὲν ὑπῆρχε τόπος διὰ τοιαύτας ἐπιχειρήσεις.» Ὀλίγον μετὰ ταῦτα εἶδε διερχομένους ἀνθρώπους καταδεδικασμένους εἰς θάνατον μόνον καὶ μόνον διότι ἀνέγνωσαν τὰ συγγράμματα τοῦ Λουθήρου. «Ἆ!» εἶπεν ὁ Τύνδαλ «βλέπω ὅτι ὄχι εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν ἀλλ' οὔτε εἰς ὅλην τὴν Ἀγγλίαν δὲν ὑπάρχει τόπος διὰ μετάφρασιν τῶν Ἱερῶν Γραφῶν εἰς τὴν καθομιλουμένην!»

Ἔγινε τότε (1524) ἐθελούσιος ἐξόριστος ἐκ τῆς πατρίδος του μετέβη εἰς Γερμανίαν διὰ νὰ ἑτοιμάσῃ ἐκεῖ ἐλευθέρως τὸ μέγα καὶ πολύτιμόν του ἔργον, ὅτε

δὲ ἐπὶ τέλους ἡτοιμάζετο νὰ τυπώσῃ τὸ ἔργον του (διότι εἶχεν ἐφευρεθῆ πλέον ἡ τυπογραφία) ἐκωλύθη εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου ὑπὸ τῶν μηχανορραφιῶν ἑνὸς ἱερέως, ὀνόματι Κοχλαίου. Ὁ ἱερεὺς οὗτος μαθὼν παρὰ τῶν τυπογράφων, ὅτι ὁ Τύνδαλ ἡτοιμάζετο νὰ ἐκδώσῃ βιβλίον, τὸ ὁποῖον θὰ ἀνεστάτωνε ὁλόκληρον τὴν Ἀγγλίαν, κατώρθωσε νὰ τοὺς μεθύσῃ καὶ οὕτως ἔμαθεν ὅτι τὸ βιβλίον τοῦτο δὲν ἦτο ἄλλο ἢ τὸ Εὐαγγέλιον. Ἔλαβεν εὐθὺς μέτρα, ὅπως ἀπαγορευθῇ ἡ ἐκτύπωσις τοῦ ἔργου· ἀλλ᾽ ὁ Τύνδαλ μαθὼν τὴν προδοσίαν του, διέσωσεν ὅσα ἠδύνατο νὰ συλλέξῃ ἐκ τῶν ἤδη τυπωθέντων καὶ ἔσπευσεν εἰς τὴν πόλιν Βόρμης, ἥτις ἦτο ἡ ἑστία τῆς Ἀναμορφώσεως, διότι ἐκεῖ ἦσαν συνηγμένοι πολλοὶ καὶ ἰσχυροὶ φίλοι τοῦ Λουθήρου. Εἰς τὴν πόλιν δὲ ἐκείνην ὁ Τύνδαλ ἐξετύπωσε τὸ Εὐαγγέλιον καὶ μάλιστα τὸ ἐξέδωκεν εἰς σχῆμα μικρότερον τοῦ τῆς Κωλωνίας, ὥστε νὰ ἦναι μᾶλλον εὐμετάφερτον. Τὰ πρῶτα Ἀγγλικὰ Εὐαγγέλια εἰσήχθησαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐντὸς δεμάτων βάμβακος καὶ ἄλλα ἐντὸς σακκίων ἀλεύρου.

Ποίας δὲ ὑποδοχῆς ἔτυχον ἐκεῖ; Ὁ μὲν λαὸς τὰ ἐδέχθη μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας ἀλλ᾽ οἱ κληρικοί, ἰδίως οἱ ἀρχιερεῖς, μετ᾽ ὀργῆς καὶ ἀγανακτήσεως διέταξαν νὰ συλλεχθοῦν ὅσα ἠδύναντο περισσότερα ἀντίτυπα, καὶ νὰ κατακαοῦν εἰς τὸ κέντρον τοῦ Λονδίνου, ἔμπροσθεν τοῦ μητροπολιτικοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγ. Παύλου. Διὰ νὰ ἐπιτύχουν πληρέστερον τοῦ σκοποῦ των, ἔστειλαν ἄνθρωπον εἰς τὴν Ἀμβέρσαν, ὅπου εὑρίσκετο ὁ Τύνδαλ καὶ ἠγόρασεν ὅσα ἀντίτυπα εἶχεν ὁ ἐκδότης, μὲ ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ τὰ διανείμῃ ἐντὸς τῆς Ἀγγλίας. Μὲ τὰ χρήματα τῆς πρώτης ἐκδόσεως ὁ Τύνδαλ ἡτοίμασε δευτέραν, πολὺ τελειοτέραν τῆς πρώτης, ἂν καὶ συνῃσθάνετο ὅτι διέτρεχε τὸν κίνδυνον νὰ τὸν καύσῃ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἂν τὸν συνελάμβανε.

Πράγματι δὲ ἡ πρόγνωσίς του ἐπηλήθευσε, διότι ὄργανόν τι τοῦ Παπικοῦ κλήρου, ὀνόματι Φίλιψ, ἀνεῦρε τὸ μέρος ὅπου ἦτο οἰκότροφος ὁ Τύνδαλ καὶ προσποιηθεὶς φιλίαν ἔγεινε συγκάτοικός του, τρώγων καὶ πίνων εἰς τὴν αὐτὴν τράπεζαν καὶ κοιμώμενος ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην, καὶ οὕτω κατέκτησε τὴν ἐμπιστοσύνην του, ὥστε ἡμέραν τινὰ εὑρέθη μακρὰν τῆς οἰκίας του, καὶ συνελήφθη καὶ ἐρρίφθη εἰς τὴν πόλιν Βιλβόρδεν, 18 μίλλια ἀπέχουσαν τῆς Ἀμβέρσης. Ἐπὶ δεκαὲξ μῆνας ἔμεινεν ἐκεῖ ἐν εἱρκτῇ, ὑποφέρων τὰ πάνδεινα ἐκ τῶν στερήσεων καὶ ἰδίως ἐκ τοῦ ψύχους, τόσον ὥστε ἔγραψεν εἰς τὸν διοικητὴν τοῦ φρουρίου, καθικετεύων αὐτὸν διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ γράψῃ νὰ τῷ σταλοῦν ἐκ τῶν φορεμάτων του ὀλίγα θερμότερα ἐνδύματα, διότι δὲν ἀντέχει εἰς τὸ ψῦχος, καὶ πάσχει χρόνιον κατάρρουν. Ἐπίσης δὲ ἐζήτησε καί τινα βιβλία, ὅπως διασκεδάζῃ τὰς ὥρας του.

Τὸ προσδοκώμενον τέλος δὲν ἐβράδυνε νὰ ἔλθῃ. Τὴν 6ην Ὀκτωβρίου 1536 ὑπέστη τὸν μαρτυρικὸν θάνατον, ἀπαγχονισθεὶς πρῶτον καὶ ἔπειτα κατακαείς, μέχρις ἀποτεφρώσεως τοῦ σώματός του. Ἀπέθανε δὲ μὲ τὰς λέξεις ταύτας ἐπὶ τῶν χειλέων του· «Κύριε, ἄνοιξον τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ Βασιλέως τῆς Ἀγγλίας!»

Τὸ ὄνομα τοῦ Τύνδαλ τηρεῖται ἀκμαῖον καὶ ἀνθηρὸν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Ἀγγλικοῦ λαοῦ, ὡς δώσαντος εἰς αὐτὸν τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὴν γλῶσσάν του, καὶ θύσαντος τὴν ζωήν του ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ τούτου.

ΠΕΡΙ ΛΑΤΡΕΙΑΣ

Μετὰ τὰ ἐκτεθέντα εἰς τὸ προηγούμενον φύλλον τοῦ «Ἀστέρος» προβαίνομεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν κάτωθι σημείων:

I. *Ἡ σημασία τῆς Χριστιανικῆς Λατρείας.*

Δύο λέξεις ***λατρεία*** καὶ ***λειτουργία*** καθιερώθησαν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν γλῶσσαν, διὰ νὰ ἐκφράσωσι τὰς θρησκευτικὰς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ κοινῇ λατρείᾳ. Ἀμφότεραι αἱ λέξεις ἔχουσι μίαν κεντρικὴν σημασίαν, τὴν τῆς ὑπηρεσίας, ἀλλὰ ὑπηρεσίας προσφερομένης εἰς τὸ ὑπέρτατον ὄν, εἰς τὸν Θεόν. Ἡ μεταξύ των διαφορὰ συνίσταται εἰς τὸ ὅτι, ἡ μὲν ***λατρεία*** ἀναφέρεται εἰς τὴν κοινὴν πάντων τῶν συνερχομένων ὑπηρεσίαν εἰς τὸν Θεόν, ἡ δὲ ***λειτουργία*** εἰς τοὺς εἰδικῶς ἀντιπροσωπεύοντας τὸν λαὸν καὶ προσφέροντας πρὸς τὸν Θεὸν τὴν εἰδικὴν ὑπηρεσίαν των χάριν ἢ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ.

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς κατήργησε τὰ διάμεσα πρόσωπα, καθήρεσε πάντα φραγμὸν χωρίζοντα τὸν λαὸν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, τὸν ὁποῖον ὑπηρέτει, ἡ λέξις ***λειτουργία***, ὑπὸ τὴν σημασίαν εἰς τὴν ὁποίαν ἔφθασε, ἦτο ἄγνωστος. Μόνον δὲ ὅταν οἱ Χριστιανοὶ, μετὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας, ἐνοστάλγησαν τὰς ἐθνικὰς καὶ Ἰουδαϊκὰς πομπάς, τοὺς ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς αὐτῶν μὲ τὰς χρυσοποικίλτους αὐτῶν ἀμφιέσεις, καθιέρωσαν τὴν λέξιν ***λειτουργία*** καὶ ***λειτουργικὴ*** εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν γλῶσσαν, ἀποδώσαντες ἐπὶ τούτῳ καλῶς ἐπεξειργασμένον ἐκκλησιαστικὸν τόμον εἰς τὸν Ἰάκωβον, τὸν πρῶτον ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων.

Δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει ποσῶς τίς συνέταξε τὸ πρῶτον δοκίμιον τῆς λειτουργικῆς οὔτε τίς καθιέρωσε τὴν μακρὰν ἢ σύντομον λειτουργίαν καὶ τίς ὑπῆρξεν ὁ εἰσηγητὴς αὐτῆς εἰς τὴν Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν.

Τὸ ρητὸν ὅτι οἱ Χριστιανοὶ πάντες εἶναι «ἱερεῖς καὶ βασιλεῖς τοῦ Ὑψίστου» (Α΄ Πέτρ. β΄ 5, 9· Ἀποκ. α΄ 6, ε΄ 18, κ΄, 6) ἰσοπέδωσε τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα. Τὸ ἕτερον ῥητὸν «πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη» (Ματθ. κη΄ 19) ὑποδηλοῖ ἀκριβῶς τὴν κεντρικὴν πρᾶξιν πάσης Χριστιανικῆς συναθροίσεως. Ἐπίσης τὸ προμνησθὲν ἐδάφιον «Πνεῦμα ὁ Θεὸς καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν» ὑποδεικνύει σαφῶς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν οὐσίαν τῆς Χριστιανικῆς λατρείας. Ὡς εἴδομεν ἤδη, ὅλοι οἱ ἐξωτερικοὶ τύποι καὶ αἱ ἐξωτερικαὶ πράξεις καταργοῦνται, ἀντικαθιστάμεναι διὰ τῆς οὐσίας, ἡ ὁποία εἶναι τὸ Πνεῦμα, δηλ. τὸ Πᾶν.

Σημ. Ὅθεν σήμερον ***λειτουργὸς*** καλεῖται ὁ ἐντεταλμένος νὰ ἐκτελῇ τὴν ὡρισμένην κατὰ τὴν ὥραν τῆς γενικῆς λατρείας ὑπηρεσίαν· ***λειτουργία*** δὲ αὐτὴ αὕτη ἡ πρᾶξις τῆς λατρείας τελουμένη ὑπὸ τῶν λειτουργῶν· καὶ ***λειτουργικὴ*** τόμος κανονίζων τὴν εἰδικὴν ἑκάστου τῶν ἐντεταλμένων ὑπηρεσίαν.

Ἡ Χριστιανικὴ λατρεία, ἤτοι ἡ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνάθροισις τῶν Χριστιανῶν γίνεται πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐκφράσεως πρὸς τὸν Θεόν, ἀπὸ κοινοῦ, τῆς εὐχαριστίας καὶ δοξολογίας πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἀποκτηθεῖσαν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν, καὶ πρὸς ἐξομολόγησιν διὰ τὰς μήπω ἐκριζωθείσας ρίζας τῆς παλαιᾶς ζωῆς, καθὼς καὶ πρὸς ἀμοιβαίαν οἰκοδομὴν ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ ἁγίᾳ ζωῇ.

Ταύτην τὴν ἰδέαν ἐκφράζων ὁ Ἀπόστολος Παῦλος γράφων πρὸς τοὺς ἐν Ρώμη Χριστιανούς, λέγει «Διότι ἐπιποθῶ νὰ σᾶς ἴδω διὰ νὰ σᾶς μεταδώσω χάρισμά τι πνευματικὸν πρὸς στήριξιν ὑμῶν· τοῦτο δὲ εἶναι, τὸ νὰ συμπαρηγορηθῶ μεταξύ σας διὰ τῆς κοινῆς πίστεως ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ» (Ρωμ. ά,11—12)

Ὥστε ὅταν συνέρχωνται οἱ Χριστιανοὶ διὰ τὴν ἀπὸ κοινοῦ λατρείαν— ὑπηρεσίαν πρὸς τὸν Κύριον -- μία βαθεῖα συναίσθησις ἀφ' ἑνὸς τῆς ἀναξιότητος αὐτῶν ὡς ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς μεγαλωσύνης καὶ τῆς ἁγιότητος τοῦ Θεοῦ, δέον νὰ κυριαρχήσῃ εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν. Παρίστανται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, οὐχὶ ἐνώπιον ἀνθρώπου, πρὸ τοῦ ὁποίου τὰ πνευματικὰ ὄντα—Χερουβεὶμ καὶ Σεραφείμ, ἄγγελοι καὶ ἀρχάγγελοι, καλύπτουσι τὰ πρόσωπα αὐτῶν, διότι δὲν δύνανται ν' ἀτενίσωσιν εἰς τὴν λαμπρότητα τοῦ προσώπου Αὐτοῦ· «ἄνωθεν αὐτοῦ ἵσταντο Σεραφείμ, ἀνὰ ἓξ πτέρυγας ἔχοντα ἕκαστον· μὲ τὰς δύο ἐκάλυπτον τὸ πρόσωπον αὐτῶν καὶ μὲ τὰς δύο ἐκάλυπτον τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ μὲ τὰς δύο ἐπέτων» (Ἡσ. ς΄ 2). Τοῦτο καὶ μόνον εἶναι ἱκανὸν νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς ἡμᾶς συναίσθησιν τῆς σοβαρότητος τῆς περιστάσεως διὰ νὰ ρυθμίσωμεν πᾶσαν ἡμῶν στάσιν καὶ κίνησιν συμφώνως πρὸς αὐτήν. Ἴσως θὰ ἀντείπῃ τις ὅτι τοῦτο προδίδει τυπικισμὸν καὶ ἑπομένως κατάργησιν τῶν θείων προνομίων, ἅτινα χορηγοῦνται εἰς ἡμᾶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ὡς υἱῶν καὶ θυγατέρων τοῦ Θεοῦ. Ἀπαντῶ : πρέπει νὰ ἀποβάλωμεν τὸ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα ἡμῶν ὀφειλόμενον σέβας, διότι ἐν τῇ ἀγάπῃ Του, ἐν τῇ στοργῇ Του μᾶς χορηγεῖ τὴν ἐλευθερίαν νὰ διερμηνεύωμεν κατ' εὐθεῖαν πρὸς Αὐτὸν τὰ αἰτήματα καὶ τοὺς πόθους τοὺς πλημμυροῦντας τὰς καρδίας ἡμῶν ; Ἐὰν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους ἡμεῖς ἐκλέγομεν εἰς τὰ ὕπατα τῶν ἀξιωμάτων διὰ τῆς ψήφου ἡμῶν, ἐὰν λέγω πρὸς αὐτοὺς ἤμεθα ὑπόχρεοι νὰ δείξωμεν σέβας, πόσῳ μᾶλλον πρὸς Ἐκεῖνον, τὸν Θεὸν Πατέρα, ὅστις ἐξ ἀγάπης καὶ διὰ τῆς εὐδοκίας Του εἰσήγαγεν ἡμᾶς ἐν Χριστῷ εἰς στενὴν μετ' Αὐτοῦ σχέσιν, ἔχομεν τὴν ἐπιτακτικὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἔχωμεν σέβας καὶ νὰ ἐκδηλώσωμεν τὸ σέβας ἡμῶν τοῦτο, ὄχι μόνον ἐσωτερικῶς, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐξωτερικῆς ἡμῶν παραστάσεως καὶ τῆς καθ' ἡμέραν ἐκδηλουμένης ζωῆς μας ; Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ μᾶς ὑποδείξῃ ὁ Θεὸς πῶς νὰ σεβώμεθα αὐτόν. Ὁ βαθμὸς τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀφοσιώσεως, εὐγνωμοσύνης καὶ ὑποταγῆς ἐν πίστει θὰ ὑπαγορεύσῃ τοῦτο.

II *Ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ μορφὴ τῆς Χριστιανικῆς Λατρείας.*

Ἀνέφερον ἤδη ὅτι ἡ αἰχμαλωσία καὶ διασπορὰ τοῦ Ἰσραὴλ ὑπῆρξεν ἓν μέγα κοσμοϊστορικὸν γεγονός, διότι ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία νέων περὶ τῆς πανταχοῦ παρουσίας τοῦ Θεοῦ ἰδεῶν καὶ παρήγαγε νέον τύπον, ἢ μᾶλλον νέαν μορφὴν λατρείας, ὅλως ἄγνωστον μέχρι τότε. Ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ ἐγεννήθη ἡ Συναγωγὴ καὶ

ἡ ἐν αὐτῇ λατρεία. Χωρὶς δὲ νὰ εἰσέλθω εἰς λεπτομερείας, ἀναφέρω ἁπλῶς τὰ κυριώτερα μέρη τῆς λατρείας ἐν τῇ Συναγωγῇ: α) Ἀπαγγελία χωρίων τινῶν τῆς Πεντατεύχου ἀρχομένων διὰ τῆς λέξεως Σεμὰ =ἄκουε (Δευτ. ϛ΄ 4-9, ιά, 13-21 Ἀριθ. ιέ, 37-41). β) Ἀνύψωσις τῶν χειρῶν, τουτέστι προσευχὴ, ὑφ᾽ ἑνὸς, ἐνῷ ἡ ἀπαγγελία τῶν χωρίων ἐγίνετο ὑπὸ πάντων. γ] Ἀνάγνωσμα ἐκ τοῦ Νόμου (154 περικοπαὶ Σαββατικαὶ εἰς τρία καὶ ἥμισυ ἔτη. Αἱ περικοπαὶ αὗται ἐξηγοῦντο ἢ ἡρμηνεύοντο εἰς τὴν Ἀραμαϊκὴν ὑπὸ τοῦ Ἑρμηνέως καὶ ἠκολούθει τὸ κήρυγμα ἢ ἡ διδασκαλία καὶ δ) Ἡ ἱερατικὴ εὐλογία.

Ἡ Χριστιανικὴ λατρεία διετάχθη ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Συναγωγῆς. Ἐν τῇ Κ. Δ. δὲν ἔχομεν ὡρισμένον τινὰ τρόπον καὶ μορφὴν τῆς διατάξεως τῆς Χριστιανικῆς λατρείας. Εἰς τὸ Α΄ Κορ. ιδ΄, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μᾶς δίδει μίαν νύξιν ἁπλῶς λέγων : «Ὅταν συνέρχησθε, ἕκαστος ὑμῶν ψαλμὸν ἔχει, διδαχὴν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει, ἀποκάλυψιν ἔχει, ἑρμηνείαν ἔχει· πάντα ἂς γίνωνται πρὸς οἰκοδομήν» καὶ ὀλίγον κατωτέρω «Πάντα ἂς γίνωνται εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν» (Α΄ Κορ. ιδ΄, 26 καὶ 40).

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Χριστιανικὴν συνήθειαν τοῦ συνέρχεσθαι ἐπὶ τὸ αὐτό, ἔχομεν τὰς συχνὰς μνείας τοῦ Λουκᾶ εἰς τὰς Πράξεις καὶ τὴν γνωστὴν δήλωσιν τοῦ Πνεύματος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ «Μὴ ἀφίνοντες τὸ νὰ συνερχώμεθα ὁμοῦ, καθὼς εἶναι συνήθεια εἴς τινας, ἀλλὰ προτρέποντες ἀλλήλους» (Ἑβρ. ι΄ 25).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει (1ον) ὅτι οἱ Χριστιανοὶ συνήρχοντο ἀνελλιπῶς εἰς κοινὴν λατρείαν πρὸς τὸν Θεόν· (2) ὅτι δὲν ὑπῆρχεν οὐδεὶς ὡρισμένος τρόπος λατρείας—ὡρισμένη διάταξις· ἐπεκράτει πλήρης ἐλευθερία εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τάξις καὶ εὐσχημοσύνη. Μόνον εἰς μίαν περίπτωσιν, ὡς πρὸς τὸ Δεῖπνον τοῦ Κυρίου κατέκρινεν ὁ Παῦλος τὴν συνήθειαν τῶν Κορινθίων αὐστηρῶς. Δὲν ἔχει μεγάλην σημασίαν τὸ πῶς ἄρχεται καὶ πῶς τελειώνει ἡ λατρεία· ἀρκεῖ νὰ ἔχῃ ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς ὑπηρεσίας, τὴν ὁποίαν προσφέρομεν εἰς τὸν Θεὸν, χωρὶς νὰ παραλείπηται οὔτε ἡ προσευχή, οὔτε ἡ ψαλμῳδία οὔτε ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Λόγου, οὔτε ἡ ἀνάπτυξις αὐτοῦ. Ὑπάρχει βεβαίως εἷς λογικὸς καὶ φυσικὸς δεσμός, δεσμεύων εἴς τινα σημεῖα τὴν λατρείαν· δὲν δύναταί τις π. χ. νὰ ἑρμηνεύσῃ πρῶτον τὸ χωρίον ἢ νὰ κηρύξῃ ἐπ᾽ αὐτοῦ καὶ ἔπειτα νὰ τὸ ἀναγνώσῃ· θὰ γίνῃ βέβαια πρῶτον ἡ ἀνάγνωσις καὶ ἔπειτα ἡ ἀνάπτυξις ἢ ἑρμηνεία.

Φαίνεται δὲ ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι ὁ αὐτὸς τρόπος ἐξηκολούθησε μέχρι τῶν μέσων τῆς Β΄ ἑκατονταετηρίδος, καθ᾽ ἣν ἐποχὴν Ἰουστῖνος ὁ Μάρτυς, γράφων τὴν Ἀπολογίαν του, περιγράφει τὸν τρόπον τῆς λατρείας τῶν καταδιωκομένων Χριστιανῶν. «Τῇ τοῦ Ἡλίου λεγομένῃ ἡμέρᾳ (δηλ. τῇ Κυριακῇ) πάντων κατὰ πόλεις ἢ ἀγροὺς μενόντων ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέλευσις γίνεται καὶ τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν Ἀποστόλων ἢ τὰ συγγράμματα τῶν Προφητῶν ἀναγινώσκεται μέχρις ἐγχωρεῖ· εἶτα παυσαμένου τοῦ ἀναγινώσκοντος ὁ προεστὼς διὰ λόγου τὴν νουθεσίαν καὶ πρόκλησιν τῆς τῶν καλῶν τούτων μιμήσεως ποιεῖται, ἔπειτα ἀνιστάμεθα καὶ κοινῇ πάντες εὐχὰς πέμπομεν».

(ἕπεται συνέχεια) *Π. Γ. Λογγινίδης*